КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, цІанагІкхета!

СЕРДАЛО

(С В Е Т)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУВЛА 1923 ШЕРА ДЕНЗ | 195 (4420). | ШИНАРДИ, 10 ноябрь 1970 шу. | Мах 2 кеп.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА!

Цхьа кІира-дийнанд гуьрахь дуь хлаташ дІа а дийна тха механизаторш кхашкара чубийраа. 1100 гектар лаьтта дІалаьцар цу культурана. Из плаиал 100 гектар сов гІа хуа.

Сиха чуйиар колхоза кхаш лелдераша гІехьа кхача культураш а. Хьажкlаш чуйина дукха ха я. Хlара гектара тІара 36,5 центнер фуальхха хьажкІаш ньаар Ш. Девилгханова кулгалдеча звенона. Хlаьта деррига хлат дохкара шера план шозза совгІа тІехкхоачашьяьд боахаво.

Укх денонкха рапорт деннад колхоза совхла лелдераша а пачхьалкхен захаьа кхоачашьярах. Шекар доакхдача заводе цар дІаелнай хІанзле 7,5 эзар тонна свекла. Планал совгІа — 2 эзар тонн из культура йохка лерхІ тха кхаш леладераша.

Шоаш тІайина социалистически декхарш толамца кхоачашдеш ба боахама хьайбаш лелдераш а.

Г. ТАТАЕВ,

Шоьла района Ленина цІергІа колхоза агроном.

Ассиноски консервни завода коллективо, КПСС 24-ча съезда сийна къахьегама вахте а этта, дош деннадар шера программа 1970 шера 25 декабре а цу ен, 7 ноябре кхоачашье вьина.

Оаха гІад а даха парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, Лакхехьарча Совета Президиума, КПСС Сунженски райкома рапорт ду, консерваш хьаяра пачхьалкхен план завода коллективо кхоачаьь ях хилярах.

ДІадахача шера укх хенаца нийсйича 20,8 процент дукхагІа хьаьий консерваш, 18 процент дукхагІа яьй царна реализаци.

Къахьегама овсарал лакхъяра план 116 процент кхоачашьяьй, ссакхарчул 28 процент дукхагІа лакхъенний из, 9 бетта планал совгІа бь пайда 281 эзар сом ба.

Бедали материалаш кхомбеш дІалхийтарах а хІаьта кхитта рационализаторски предложенеш юкъеяхьарах а завода коллективага йиш йинай продукци хьаярга дІабода мах 330 эзар сома дохбе.

Социалистически пхье хьалха лаьт шера план 215 процент кхоачашьь сой чакхбоахача цехi коллектива, шера план 104 процент кхоачашьь, томатни цеха коллектив, итт бетта план 115 процент кхоачашьь фабрикатни цеха коллектив, итт бетта план 101 процент кхоачашьь консервни цеха коллектив.

Шу чакхдаьлехьа планал совгІа сома - бьнцадарий консервай 5 миллион условни банка кхоачарга Дьыденга.

Партбюро секретарь ЛАЗАРЕВ.
Завода директор РУДЕНКО.
Завкома председатель ГОЛОВИНСКАЯ.

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА БАЙРАКХА КІАЛ КОММУНИЗМА КОТАЛОНГА

1970 шера 6 ноябре Съездий Кремлевски Двореце хиннача Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 53 шу дизаря хетаьчча торжественни заседане новкъоста М. А. СУСЛОВА яь доклад

Новкъостий! Адамаш дегІаахара берригача наькъа хоадам бола вливни кьча, дерригача мехкийн халкъийн вахаре керда зама — социальни къамани хьакъехьа мукъабахара, капитализмагара коммунизмага бовлара зама хьайийллача Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцех лоархІамегІа йола событи йовзаш яц дерригдунен историга. Вай мехка исторически кхелашта онлангера хувнам бир до, болхлойн ахархойн хьалхара пачхьалкхе хьа а яь, социалистически общество хьаяра юхь дІайолайир.

Октябрьски революце хІара шу — из вай мохк дІахьайлхашка болаш. дегІабоагІаш дола керда лагІа да, коммунизм кхоллара новкъара керда геттара боккха лоархІам бола веха я. Тахан советски халкъо, дерригача дунен хьалха латтача общественноста торжественно белгалдоаккх Сийлахь-боккхача Октябра 53 шу дизар. Ер цІой укх шера белгала да юкъарчал доаццаш ше хьалхле а лелаеш Октябрьски революци хьи хотьаьккхан вола В. И. Ленин вань бІаь шу дизача шера дене хиларца.

Ленински юбилей дездарах хьахилар дерригдунен лоархІам бола событи, марксизма-ленинизма боккъонца йола котало. Цо боккхача низаца хьахьекхар Октябрьски революце хинначул тІехьагІа дуне дегІаахара, адамий социальни прогресса низ хоача фактор а хинна дІаэтта ленински идеяш сийлахь вахаре эшаш хилар. Ленина идеяш, Октябра идеяш хІанз яха а ях, хот а юал коммунистически общество хьалхьаь довлача советски халкъа гІулакхашка, кхача социалистически мехкий, халкъий коталонашка, дунен хьакъашта юкъерча болхлой класса къовсаме, халкъаш — мукъадахара болгма коталонашка, вежарашка йолча коммунистически партей чІоагІлуча цхьоагІоне. Ленински байракха кІал хІана керда вахар бахьан къовсамлоаттабеш ба дерригача дунен тІа бІаьш миллионаш бола къахьегама нах.

ХІанз вай коммунистически парти шин аргІанарча XXIV-ча съезда хийчо яра бехктоналмерча хана чу елай. Хоаш мадай партийни съездаш парте вахаре меттел, берригача советски мехка а мел боккха лоархІам болаш а. XXIV-ча съездо партен халкъон хІамм кхоллараш бьча боккхача балха итогаш ергьа, коммунизм хьалъяра керда рубежаш белгалйоахаргьа, Октябрьски революце хІадойадаь, Ленина васкетах кхайкадаь гІудакх хадданзеш дизэн кхоачаш а деш.

Октябрьски революце хьалъяйнь сийлахь-боккха ленински байракх лекхха сийрда къег дунен тІа; до тІадьех деррига халкъаш дІахьалхашка ахара, социальни прогресса, машара, доттагІала, социализмана, коммунизмана.

ССCР-е КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЯРА ЛЕНИНСКИ КУРС

Новкъостий! Социалистически революци хинначул тІехьагІарча хьалхарча бетташка, пуй чулоацам, дІахо бола ностами дегІаахари лувцаш, Ленина ньяд из шин хотъльнна дІайолаенкача юхьнгара шин хотелонца чакхъилярга, социализм, цул тІехьагІа коммунизм хьальирга гІоргьа.

Вай ленински парте, советски халкъо цІакхдя а йицъялийтаяц из социалистически революце генералаш инициатива, цо керттера де лерхІар — коммунизм хьалъяр чІоагІа а юха из доллаш а из кхоачашдеш хинна.

Коммунистически парте хьалклеца советски халкъо ах бІаь шу совгІа йолча хана хьийгача къинк тІагІертта лоаттабеча къовсамен керттера итог я социализм хьалъяри из коммунистически обществага цІара эша реальни предпосылкаш хьаяри. Из болхлой класса, вай мехка берригача къахьегамхошта карагІдаьнна Іалаьмате доккха денал дола гІулакх да, бІаьшерашка диплургдоаца денал дола гІулакх да.

Социализмага вай бь никъ цхьа моллагІа а атта а бацар. Эксплуататорий — пачхьа, помещикий, капиталистий Іаьдал дІадаьккха дезар, тІаьхте вужуха дола интервентийн белогвардейцийн эскараш эшаде дезар, классовой моастагІчун саботаж, диверсеш, из духьал валар дохоле дезар, бокабь мохк меттаоттабе, геттара боккха низ тІа а бахийта къьнача Росседь низ болен тоалуш латтея социалистически пачхьалкхе — Советски Социалистически Республикай Союз хьае езар. 1941 шера советски халкъа юха а гера бе долда дийзар вай Даьхенах латача, советски пачхьалкхенна меттел, дерригача адамашта а Іалаьмате боккха кхерам тІаоттабьча гитлеровски фашизма бронированни эскараш дохадара. Боккха, бокъалдар дьча гІгантски низ гІабахийта бийзар исторически лоашача хана тІемо даь зенаш дІададахарш тахан вай долча социальни а культурни а дегІаахара йоккхача лакхален тІа довлараш.

Советски халкъо къахьегаш денал дола гІулаххаш дешн гойтача турпалалон сийленон деррига дуне цецдоах. Социализми коммунизми хьалъеш советски наха доахача толамаша дог уреоттадьа дерригача мехкий къахьегамхой.

Социалистически хуцамаш хилар бахьан долаш вайцига вІоагІъанний буржуазни йолчул ок лингара эргаш йоле цаьха вахара советски образ, цуи эттара дезагІдоле хІана сег ше а, массане духьа, общественна долча берката хІаране хьаьнала, лакха овсаралйолаш хьега къе да. Нагахьа сагна частни доалахьено нах вІашагІкъестабой, производстве средстваш общественни доалама хиларо уж вІашагІтох. Цо хьадуьйт берригачо къахьегамхой линии, коллективни, общественни хьашташ гермоническа ийса лархІара, хІана кхоллаш цар вІашаг творчески къахьегара, доттагІалена, деррига къамаш халкъаш вІашагарга дахара эша объективни торонаш.

Октябрьски революце, къамах низ-Іотъьам дІа а баьккха, Советски Союза берригачо къамийн халкъийн экономика а культура а цІакхе ца хиннача кхоачаш Іоалуга, цар бокъонца нийса бокъо, цхьоагІо, вІашаг цхьана гІулакхаш дулга Іалашдаьд. Ленински къамий политика ларда тІа вай мехкарча къамашен халкъашен Іалаьмате доккхий толамаш даьхад. дерригача дунен халкъашта вежарашка долча доттагІлен хьокхам а ба уж. Коммунистически общество хьалъяро кхы а аьхагІа халкъаш вІаша гарга дахарга, цар вежарашка йола цхьоагІо чІоагІъярга нут.

Советски общество моральнополитически цхьоагІо хІана цІакхда ца хиннача тайпара чІоагІа я, шоай ленински партеца гонахьа кхоттаьеннача болхлоша, ахархоша, интеллигенцие юкъара де лага латтачо дот гІоадаьхьа дее кхо це еш хьено коммунизм. Вай общественни строй къахьегамхошта хьаьмлийтай творчески къахьегара, цар таланташ говзалаш гучадалара эша шера паргІатонаш, советски демократе Іалашъю хІара къахьегамхочо политически вахара, пачхьалкхен дерригача гІуллакхашта дола хара юкъе хьаларе лакъе лацара йола торо.

Вайцига дола хІама а зу сага духьа. Производство, культура, Іилма халкъа гІулакх дергдолаш отгадаь, дуккьала вахара хьалаш тоадара лаьрхІа-да уж. Из бІубенна хилар латт социалистически строй йоалргІоацаш хиларах болча чІоагІаче тешама ларда тІа, из толамагІа а эргаьнна тоалургхиларен дегІаухаргхиларен довзув доацаш цун йолча торонаш тІа. Уккалара хьекул вай халкъьал йоалле уналцІена социальни оптимизм.

МоллагІча общественни строй лара а экономика. Советски социалистически обществага хІана да доккхий производительни низаш. Советски Іаьдал латтача хана хьахинна масле оагІоракьара дегІаена индустрии юрта боахам.

Советски Социалистически экономика лоархІамерчарех йолча бащхалонех цаІ да из сихача темпашца дегІаедар. 1913 шерага нийсача промышленни продукция арахецарга Советски Союзе 91-зза лакхденна. Вай промышленноста хІанз дийнахь араяхь пачхалкха Росседь бІарчача шера арахецаш хинар маццал продукци. Революции хьалхехьа вай мехко арахецача промышленни продукцие дунен промышленни производстве лоацаш хинна дакъа 4 процент мара ца хиннача хІанз 20 процент гаргга да.

Партеи халкъен эттара керттера гІулакх, эттара керттера йоакхо коммунизм хьалъяр да, хІаьта цуи керттера декхар коммунизма материально-техническа база хьаяр да.

Марксистско-ленински хьехамца, парте программаца хьаала а лелаеш, хьахча результатанца чІоагІало а дуьнаш, шийн дуьненахь халкъашта юкъерчеи опыта лоархІаш а беш, парте оттанай хІанзарчь этапе коммунизм хьалъяра экономически, политически, идеологически гІулакхий нел йоле шерра йоаржашь система. Уж гІулакхаш вІашагІа а теха дийна да КПСС XXIII-ча съездаш съездаш тІехьагІа хиннача Центральни Комитета Пленумийн решенеш тІа. Уж кхоачашдара лоаттабеча къовсамах низа да а деррига шера.

БарзІагІча пхе шера план кхоачашьяра тІеххьара итогаш ергьн хьатІадоагІа шу доталуш, бакъда хІана а къьаьта гуш да керттерча экономически социальни хьовхамид яьвлехьа КПСС XXIII-ча съезда Директиваш толамца кхоачашьергхилар. Вай мехко керда рубежаш яьдай цо социально-экономически дегІабоагІача, экономически оборонни потенциал чІоагІъеча, халкъа вахара материальни культурни хьал лакхдеча. Къамаи доаозни промышленни производства юкъара боарама лакхбалара хьакъехьа пхе шера план кхоачашьергйолаш я. ХІаьта бахача наьзла реальни доходаш, болхлойн гІулакхерча къьеа алапа, колхозхошта къахьегайад луш дар лакхдалара, хІаьта иштта розничи товарооборота боарама хьакъехьа план дикка тІеххкоачашьергья.

Пятилетке промышленни продукци арахецилга цхьа ахазел лакхлургда. Йоккхийча темпашца дегІаехар электроэнергетика, химия, мехкаьтта хими, машинаши металлах хІамаш еяга, къахьегта приборш еяги радиоэлектроникен — берригача халкъа боахаме дІахо а технически прогресс чІелга шоаех тийна дола доакъош.

Нагахьа совва 1970 шу, пятилетка чакхйоала шу, хьанийача, тІаккха промышленни продукци боарам дІададача шерагача нийсйича 8 процент лакхлургба, промышленносте къахьегама овсарле планах лаьрхІа хиннача 5,2 процента метта 7 процент лакхлургда. Халкъа боахамга планал совгІа кхоачаргьа 8 миллиард сомаа вІашагІа мах бола промышленни продукци.

1970 шера 740 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги йоаккхаргья — хІана ца эшаш Англи, Франци, Итали, Малхбузен Германи санна йолча дегІаьккхача пачхьалкхенашка массане а йоаккхар маццал.

Мехкадаьтта 350 миллион тонн, а 1965 шера хьаккхачул 110 миллион тонн дукхагІа доаккхаргда. Революции хьалхехьа Россе практически боацаш хиннача газовой промышленноста шин бІаь миллиард кубически метр гаргга бехача малха доагорг беданна лургда.

Вай промышленность дукхала меттел дикала а чекха дегІайоагІа, хадданза шин технически боарам лакх а беш. Дуккьал укх тІеххьарча итт шера вайцига хьалоь кердача машинийн оборудованен тіхь шийтта эзар совгІа образецаш, шийтта эзар совгІа керда прибораш, промышленни продукци итт эзар совгІа керда тайпаш карадерзадаьд. Къахьегамхошта Іилмо-технически творчество яра эша шерра паргІато хьайийллай. ХІара шу массаза дола шерра производства изобретателий, рационализаторий, новаторий болам.

Законех хе а доагІаш вай доккхал ду эна болча советски индустрене хІана замай а эттара чоалхане дола технически декхараш кхоачашдулургхиларах, экономически низ хадданза а чІоагІа а лакхлуга тешаме Іалашдулургдолаш хиларах, вай Даьхен обороноспособность тешаме чІоагІъюлургйолаш хиларах.

Толамаш дегІаух Іилмен техникан. Вай Іилмахоша, конструкторашa, инженераша, болхлоша шерда хилa толамаш дахара, талант болашм довзн хилара къахьега дола тешал а хинна дІаэттар Бетте группа образецаш. Лаьтта яхьаш «Луна-16» яхача автоматически станце лела фантастика хІана нц лаьца йолча полетах. Советски космически программа кхоачашьеш баьнкхача цу боккхача гІано белгалдоах вай халкъо дань турпала гІулакхаш, Іалам дІахо а карадерзадар гориоташ хьа а ед, автоматически лелаеш йола тІехниса техникх халкъа боахаме юкъейоаллара шерра потенциальни торонаш хилара тешал ду. Вай лаьгІ ца йолийташ йоакхо хьа, тІехьа тІайоагІача хана ерг е а советски Іилма дегІаахара. Іилманен дикагІйолча техникан карагІдаьнарш мамоста чекхагІа халкъа боахама юкъедоаладара.

КарагІдаьнна доккхий толамаш белгалдоаххаш, партена къаьнта гу промышленность лакхала темпашца дІахо а дегІаахара эша йоккхий резерваш торонаш, партийни профсоюзни организацеш а боахамен советски органий а тергам тІабоахий капитальни гІишлошечарча кхоачамбоаларашта, вай хьара техника юкъейоалара дакъе цхьайолча предприятешка доагІаш дола хьал ца хилара, арахеца продукци дикагІа хилийтара, кхомбеш средстваш, бедал, доагор, материалаш дІахьийтара, цІенхаштара пачхьалкхен къахьегамен дисциплина Іалашъяра лоаттабу къовсам лакхбаьа баргбоацаш хилара. Парте тІагІертта белгалдоаккх шоашта тІадилла гІулакх бахьен берригача болхлой белктоккхам лакхбаьна баргбоацаш хилар.

Іалаьмате боккха тергам тІебоахийт парте юрта боахама. Укх тІеххьарча шерашка лоархІаме гІулакхаш даьд цуи материально-технически база чІоагІъяра, юртбоахама продукташ дукхагІа ехара болл колхозлойн совхозий болхлойн материальни безам лакхбара, юртарча вахара еррига уклад хийца эргаьнхара, горолен юртен къахьегара хьалаши вахара боарам вІашш гаргоалара тІадерзадаь.

Вай юрта боахам тІа-тІа дукхагІа механизированна хулаш боагІа, бузеш - бузаш хьалбуз гранторашца, комбайнашца, мукъ кхуьача автомобилашца, кхыча хилалза аргйоацача техникаца. Дукха дукхагІа тех колхозаштен совхозаштен минеральни удобренеш. Цу дерригане йиш хилийтар юртбоахама продукце масса а тайпаш дукхагІа дала. Цул хьалхарча пхе шерашца нийсача укх пятилетке дикка дукхагІа шера юкъьера лаьрхІа дальккха хлат, шекара свекла, боамба бедал, коартолаш, шура, дулх, фуаш, кхийола продукташ.

Доккхий толамаш даьнад колхозийн совхозийн къахьегамхоша 1970 шера. Вай мехка лаьтта лелдара дерригача эстора чуха колхозашен совхозашен эттара дукхагІа хлат чуэена шу даьер. Цо пачхьалкхенга йиш хилийтар лаьрхІачул дукха дукхагІа хлат мlа. Дикка дукхагІ кхийб боамбе - бедал, бІьцадараш, шура, фуаш, тха, кхийола продукташ.

Укх тІеххьарча шерашка оалийолацаш доккхий хІамаш карагІдийнад вайна юртбоахама производство дегІайоалаеча. Бакъда, КПСС ЦК июльски (1970 ш.) Пленумо белгалдаьккха махкалара, нагахьа санна мехка кхачан продукташ промышленноста бедали эшаш хилара тІа-тІа лакхлуш дола хьашташ кхоачашдара дозанеш тІара юрта боахам дегІабара лоархІам бича, тІаккха юртбоахама производства хІинкара боарам кхоачамбеш лархІа йиш йолаш бац. Къаьстта аьлча, вайцига бахача наха кхоачамхилал дац дулх. Советски экономика дегІаахара темпаша, халкъа вахара хьал хадданза лакхлуш хиларо юрта боахама хьалхашка доах керда, кхи а доккхагІдола дІадехараш.

ЦК Пленума решенеша оттадьд юрта боахама деррига доакъош тешаме дегІадоагІалга, йоккхийча масштабех юртбоахама производство технически Іалашъяр лаккдела, цунна минеральни удобренеш хулитилга, лаьттаншта шерра мелиораци яьга, лаьтта лелдарен хьайбаш лелдарен культура лакхъелга Іалашдергдола гІулакхаш. Пленума решенеш юрта берригача къахьегамхой, дерригача советски халкъа цІенхаштта йола программа я.

Халкъа боахам дегІабоалабеча доала толамаш болхлой, ахархой вахара боарам лакхбалара, цар культура дегІаяра лерд я. Халкъа вахара хьал хадданза лакхдеш хилар — из партен советски пачхьалкхени йоахаргІйоаца курс я. Индустри юрта боахам дегІабоалабеш, производства эффективность лакхъеш, вай партин советски пачхьалкхен гІерт советски халкъа материальни духовни хьашташ дизагІа кхоачашде. Укх пятилеткан шерашка бахача наьха доходаш цхьан сага сиы лерхІаш КПСС XXIII-ча съезда Директиваш белгалдаьккхача 30 процента метте 33 процент лакхъелар. 1970 шера болхлойн гІулакхерча наьхе бетта юкъьера лаьрхІа алапи 122 сом хургда, хІаьта общественни фондашцара луш йола льготаш а лаьрхІача 164 сом хургда.

ТІеххьарча шерий характерни башхало я халкъа эша товараш хьадара темпаш сихъялар. Товарий ассортимент дукхагІа тайп-тайпара а дикагІа а хул. Пятилетка хІана из эшаш масла дукхагІа арахийцад культурно-бытовой лаьрхІам цІегІа лелдара эшен товараш. ХІана хІара советски шоллагІча дезалга а телевизор хІамаш итта машина, дІара кхоалагІча дезалга — холодильник. Массеан шу дальча культурай бытан уж предметаш хІара дезалге хургда.

Вай общественни строй эттара къьга карагІдаьнарех цаІ да къахьегамхой хьаштаж кхоачашдеш нах чубаха цІеноша хилийтара проблема кхоачашъеча карагІдаьнна дІамаш. Цу проблема эттара боккхагІа лоархІам бу вай парте.

ХІара горанчь, хІара нах балача гучйа вайцига шеррача фронтах хьалдеш да наха чубаха цІеноши культурно-бытовой учреждене. Укх пятилетке наха чубахен коммунальни гІишлош хьалъярга дІайоахийта капитальни вложенеш 70 миллиард сом гаргга хургья; юкъара (пайда эцаш йола) мог тиг 518 миллион квадратни метр хургйола наха чубаха цІеноши дьалдергда. Дуккьал укх тІеххьарча итт шера кердача цІеношка баха хайшар бІаь миллион совгІа советски гражданаш. Цу тІа вай мехка дунен тІа эттара кІезигагІа квартирах ахча а доахка. ХІаьта США, Англи, кхыдараш санна долча дІаьхийча капиталистически мехкашка болхлойн гІулаккера нахи квартирех цІеной даьшта шоашта доагІача алапех 20—25 процент дІадала дезаш хул дукхагІча даькье.

Дагадохийтаргда вай вайцига мах боацаш массане юкъера халкъа образовани луш хилар, бахача наха медицински новкъостал деш хилар, ахча а луш отпуске воахийташ хилар, пенсионе Іалашо еш хилар. Вай доакхаш даш хи лаькъа боахаме берригача болхлойн гІулакхерча наьнг 38,4 сахьат мара доаца (хьахархой, медицински, кхиболен болхлой

(Чаккхе 2-ча оагІо тІа).

ЛЕНИНА ГІУЛАКХ ДАХАШ А КОТДУВЛАШ А ДА

ЦІЕЧА МАЙДАН ТІА ХИННА ТІЕМА ПАРАДИ КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕМОНСТРАЦИИ

7 ноябре Іуйра. Еррига планета ларг дилла лакхугІ Кремлевски куранташа деча эвнага. Советски мехка керттерча майдане сийлахь-доккхача цІей хулча ден са сийрда доаг. «1917—1970» — къег ГУМа фасада тІа. «Лакхача мачташ тІа я СССР Пачхьалкхен байракх, еррига союзни республикай байракхаш. Советски халкъий докаргдоаца доттагІал гойташ боле мехка пачхьалкхен герб, союзни республикай дийтта герб ба къьнарча кремлевски нета тІа.

Портрета тІара хьакьеж Владимир Ильич. «Деррига Іаьдал Советашта» яха монументальни панно я революце баьча портрет тІа а доаллаш. «Аврора» фоне — бе топаш а йоаккаш бола цІегвардейцаш. Уж дІахьалхашка, кхоненга гІерт. Цар кхоане вай тахана я: Октябрь лораберкй революционни денал тІехьений турпалча гІулакхашца лакхдаь да «Коммунизм котъяргья» яхача монументальни панно тІа хьахекхад тахенарча деношка даьраш. ХІама кхоллара сийлахь-йоккхий планаш.

Октябра 53-ча шера къаьнта йола белгало я: «Тха ударни къахьегам — съезда» аьнна исторически музея панно тІа яхьар, В. И. Ленин ваь 100 шу дизаре сийна йола къахьегама вахта дІахо яхьао кхьар КПСС XXIV-ча съезда даха мадоагІара накъадахара, пятилетка толамца чакхьяккхара лаьпача дерригача халкъа ахьах.

Дикача безамца, дог гІоадьнна бахьний москвичаш, столица дукха бола хьаьцнй ЦІеча майдане.

Мавзолея керттерча трибуна тІа бовл новкъостий Л. И. Брежнев, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев.

Уж безаме, дІаьхдаь тІовраш а детташ тІаьц майдане гулбеннача наха.

Мавзолея аьттехьарча тІъама тІа ба Советски Союза маршалаш, эскарий тайпай маршалаш, Советски Эскарех ТІема - Форда Флотен инаралаши адмиралаши.

Спасски гІалан сахьата стрелкаш иттанена гарга гІорт. Шорттига деддача ноябрьски лайна цІал найсача строигІа латт парада юкъе лакъалоацараш.

...Іуйрийна итт сахьат даьннад. Спасски воа наІарех ара а вийлй, воа хьагрлача ЦІеча майдане воад йийллача машина тІа вагІа СССР оборона министр Советски Союза Маршал А. А. Гречко. Цунча духьал йола парада командующий волча инарала - полковника Е. Ф. Ивановске машина. Майдана юкъе вІашка кхоач уж. Парада командующе рапорт хьа а ийцад, эскара гобоаккх министра, цІей даькъал дуьи. Хьалоя цунна жоп луш чІоагІа оала «Ура!»

Эскара гобаьккхачул тІехьагІа А. А. Гречко Мавзолея трибуна тІа воал, къамаьл ду.

Новкъостий салтий матросаш, сержанташ старшинаш!

Новкъостий эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Советски Союза къахьегамхой! Вай безе долчол дехьара баьдха хьаький!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Советски правительствен цІерагІа а цар тІадлларагІ а моаршал а хоатт да шуга, дерригача халкъа цІей — Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революце шовзтьье кхойтта шу дизар даькъал а дуьи.

ЧІоагІа патриотически доккхал дара уйлаша вийкьабаьхкаб советски нах дуне эттара хьалха болхлойн ахархойн пачхьалкхе хьахиннача Ленин. ХІанзара Октябра цІей белгала да из ленински юбилей шера, Советски Союза Коммунистически парте XXIV-гІа съезд хьаелларйола ха тІаоттача хана дездеш хиларца. Советски наха хІанз къахьег къаьстта хьаьнар лакхденнеш дог гІоадаьнне. Берригача мехка чуккаш латт шерен пхе шера планаш ханал хьалха кхоачашьяра. Парте съезда мадоагІара накъадахара тІехьара низ бола социалистически яхь.

Коммунистически парте хьалхлена вай халкъо керда толамаш даькъад социалистически экономика, Іилма, культура дегІайоалаеш, къахьегамхой вахара хьал тоадеча. Даьхен Іилман техникан къакъа Іалаьмате йоккха котало хилар «Луна-16» яхача космически станце толамца яьча полетах.

Советски халкъаца цхьан строигІа керда вахар кхоллара йоккха бІубенна боагІа вежарашка долча социалистически мехкий къахьегамхой. Хадданза чІоагІлу цар денал дола цхьоагІо, чІоаргІлу социализма позицеш чІоагІъяра тІехьа, машараи халкъий кхерамзленнен тІехьа лоаттабеча къовсаме масле а оагІорахьа цар вІаши лелаху гІулакхаш.

Кхы а аьхагІа хинна дІаэттад советски халкъа дерригача революционни, коттамукъален, антиимпериалистически низашца интернациональни доттагІал. Советски Союзо мамогта новкъостал а ду, хьал а лоаш американски империализма интервенцена духьал Вьетнама лоаттабу турпала къовсам, Гаргарча Малхбоале израильски агрессе лаьраш дІадахара тІехьа Іарбаша лоаттабу нийсхое къовсам.

Кхоккам лаьгІбара а Европе машар Іалашбара а боккха лоархІам болаш да кхуха ха йоацаш хьаь СССР-ан ФРГ-ан юкъера договор. Германе Федеративни Республикаца вай лелабеча гІулакхашта дикагІчун тІаьхта предвосмилаш хьахулийт цу договоро. ХІанзалца цуна духьале йир, хІана духьале е безам а бар исторе урокаш хинна йолашесь, хІанз а Европа карта юхаегадар дагадоаллача реваншиан милитризмана низай.

Машар безача берригача наха а санна, советски наха дика детташ тІайийар дукха ха йоашаш СССР-е чаккхьялача Французски Республика президента визита итогаш.

Тайп-тайпара общественни строй йола пачхьалкхенаш машаре яхара политика хІа а кхухьаш, Советски Союз фийла хьем дунен халкъашта юкъерча империализмо лерхІарашца. Вай тергал ба дІача даргдаш агрессивни империалистически низаша хІано а сихйаь гера хьадеш хилар, тІема блокаш чІоагІъеш хилар, социалистически мехкайтен халкъий коттамукъален боламаш духьалара къовсач шербеш хилар. Империалистий бехках дунен тайп-тайпарча районашка хьахул дуней халкъашта юкъера яра конфликташ!

Вай хенера хьал чоалхане хилара лоархІам а беш. Коммунистически партеи Советски правительствен хадданза йоакхо да вай Даьхен оборонни низ чІоагІбара. Советски Союза да эттара дикагІйолча техникаца Іалашдаь низ бола тІема низаш. Даьхенна, коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккхача гІулакха боарам боацаш тешаме болча советски бІухоша тІагІертта эргайоахаш тоаю шоай тІема говзал, Іоманду цІимхара гера, лакхъо фийлали тІом бара хийча хилари. Цар майоагІлара кхоачашду шоай патриотически интернациональни декхар. Сийрда бІарг кхоабаш лорадy цар Сийлахь-боккхача Октябра карагІдаьнараш.

Даькъал хила Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце шовзтье кхойтта шу дизар!

Даькъал хила советски халкъи цуи ТІема Низаши!

Сийле хийла Советски Союза Коммунистически партен цуи ленински Центральни Комитетен!

— Ура!

Юха а майдане гІолла чакхдола кхолха «Ура!» йоккхийча топий салют доэ. Эзараш турбеш йолча эскара оркестро локх Советски Союза Гимн.

Эскара парад традицегІа хьаелл кхоначи фатаьчаша — Московски тІема - музыкальни школа кхетабьараша.

Эттара хьалха гуш яи москвичашта, мехкарча а доазол дехьарча а миллионаш болча телезрителашта из торжественни марш. ХІаьта а из массеза хул лог гІоздаьнна белгалйоаккх цар паралеч строч хувал, нийса йолаш хилар, советски тІемахой геттара дика Іомабенна хилар.

Болхаш ба М. В. Фрунзе цІерагІча ТІема Ленина ордена, Цеча байракха Суворова ордена академе, В. И. Ленина цІерагІча ТІема - политически Ленинен Октябрьски революцен ордений ЦІеча байракха академе, Ф. Э. Дзержинске цІерагІча ТІема - инженерни Ленинен Суворовен ордений академе, Советски Союза Маршала Р. Я. Малиновске цІерагІча ТІема Ленина ордена бронетанковой эскарий ЦІеча байракха академе, В. В. Куйбышева цІерагІча ТІема - инженерни Ленина ордена ЦІеча байракха академе, Советски Союза Маршала С. К. Тимошенко цІерагІча химически лоравара ТІема ЦІеча байракха академе, Ю. А. Гагарина цІерагІча ТІема-Фецарча ЦІеча байракха Кутузова І-ча степена ордена академе, профессора Н. Е. Жуковске цІерагІча ТІема-Фецарча инженерни Ленина ордена ЦІеча байракха академе дешабагІараш.

...КІай - сигал бесса шІеча седкъа байракх а лаьца шерра тІа боаккхаш бол Іаьржа шинелаш юкха тІемахой. Миво лестаду хьаба йоацача фуражкай ленташ. Мавзолейна хьалхашка — Севастопольски Лакхерча ТІема-Форда инженерни училище курсанташ. Сий даьккха долча советски ТІема - Форда Флота воакхаь хинна

(Чаккхе 3-ча оагІо тІа).

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА БАЙРАКХА КIЕЛ КОММУНИЗМА КОТАЛОНГА

(Йистедоллар. Долалур 1-ча агIо тIа).

доаддаь балха ... а лоярхIаш) лоаца балха кIира, хилар хIаьта 1969 шера балха кIира юрта боахама доацача доакъошка Англе 46,5 сахьат, Японе — 43,9, ФРГ—44,0 сахьат дIаьха дар.

Социалистически пачхьалкхено саги хадденна еча йоакхон ну ерригача формаша тешал ду вай советски обществана карагIдьинараш сиа долаш хиларах из капитализма халкъа дукхьаларча системана юхе леттара толашагIа дола хIамаш доахкаш хиларах. ТIехдьаьнга аьнарг хургдац Советски Iаьдал латтача шерашка бахача наьха вахар тоадеш вайнига лаьр миссел хIама — лаьлаш историе чухь хIапзалша цIаккха а аьча.

Октябрьски революци котальначул тIехьагIа Советски Союз лакхача культуран хьайнна латтача Iилман мохк а хинна дIаэттар. Массане а могаш а советски искусства. Англи, Франца, Итали, ФРГ шийна хьайнача цу массехьачул дукхагIа ба вай вузашка дешабагIа студенташ. Лакхера, чаккъилиза лакхера, юкъера специальни образовани йола нах революци хилалехьарча хана хиннарел 70-за соагIа дукхагIа хиннаб. 1970 шера СССР-е Iилма болхлой 940 эзар саг хургья, е дерригача дунен тIа болча берригача Iилма болхлоех зиъагIа дакъа.

Вай революцина карагIайнна рашка дахьнад вай дерригаш а, дукха хо хьалха дена а цIаккха ахы хургйоадаш а вай вахара юкъера бе болх ца хилари къелисаина йола дIаяхача замаш социальни лаленеш дIаьнина хиларга доалаш санна. Уж лаленеш капиталистически обществана хилаш за даргдоаца хIамаш да. Масала, Америка ВIашагIкхийттача Штаташка 4,5 миллион бе болх боацаш нах ба, Итале — миллион соагIа, Англе — 600 эзар, уж тIатIа дукхагIа а хул. Капитализм йолча дала цу цифраштa тIехьашка латт къахьегама наха йола бух боаца йоккха гIайгIен бален. ХIаьта вай мехка из дукхха ха къалха дена дилдения хIама да. Цкъабакъда дIаяхача замах хинна цхьадола хIамаш дилдения дале а, вай Даьхен вахаре хулача хувшамех цкъала вай цел ца дуаьле а, уж хувшамий сийле дIайоалаш ш.

Вайна карагIа мел даьнар, вайна ду мел деккар вай дIахо дIахьалхашка лахара йола чIоагIлло я. Кердача пятилетке а (1971—1975 ш.) иштта лакхача темпашца хIанзарча Iилма — технически дарда тIа дегIадоагIаргIа халкъа боахама дерригa доакъош, хьалдергда наха чубаха шIенош, хадданза лакхлургба халкъа вахара материальни культурин боарам.

ХIанзарча дахара керттера проблема я Iилма-технически прогресса, Iилмане, керагIа йолча техникина а технологена а карагIадьинараш халкъа боахама дерригача доакъошка юкъедахийтара, производства структура эргаланхха тоаяра, къахьегам дикагIа вIашгIехьбоккхара, ерригача йолаш йолча оборудоване йоззача мощностах пайда эцара дарда тIа вай общественни производства эффективность дIахо а лакхъяр. Эттара кIезигагIа къахьегам, ахча, материальни средстваш дIа а йоакийташ продукци дукхагIа а дикагIа а яккхар — иштта да хIанз кертера декхар промышленносте а юрта боахаме а.

ЦIенхаштта терко ю парте а правительства а халкъа боахама деш дола доал эргадьякха тоадара. ХIанз боккха болх ба бепланифоване методаш тоаяра, доалдеш йола аппарат дарегIа дилдийтара, цуи структура тоаяндаш йоалача яккхара, сонйола, параллельни болх беш йола звенош дIаяхара. Ерригача министерствашкеи ведомствашкеи юкъейоалаеш я кхы а даргIен эффективнегIа йола доал дара структураш.

Ховш мадарра, наьйице еш я централизованни планировани тоаяндагIа хилар производства эффективность лакхъяра эшача экономически рычагехи стимулехи пайда эцарца органически доархIеш йола экономически реформа. Из деш терко е йоагIа вай парте цIаккха а экономически стимулий гIулакхаш, шоло цIате мара доаца результативни лаьрхIа ца хилара а лоархIаш ца хилара а. Вай общественни строя еш йолча реформаи чулоацам тIара хьадоагIа экономически стимулироване система коллективашти цхьацца болча болхлошти моральни поощрени ярца кхетамна лархIавза яр ца хилар. Моральни факторашт йицьанйитаро материальни безам тIабахийтара принципаш дIаяхарах хулаьчул кIезигагIа доацаш халкъбоахама а политически а зе дерга.

Вай мехка Iаламате боккха болх бу халкъа боахама дерригача доакъошта социализма гIулакха тешаме йола кадраш кийчъеш. Вай хадданза йоакхо ю Iилмахой, инженерий, лорий, хьехархой, техникий, болхлой, аьархой профессиональни говзал лакха хилийтара. ХIара советски саг деккарийла ва шийна тIадилла гIулахх боккъонце доаза. Цхьан хаина вай вовй низ лаьгIбалийта йиш яц советски наьха марксистско-ленински мировоззрени хьахилийтара гIулакха тIехь, парне лакхаче санзетама, коммунистически нравственносте, идейни чIоагIа хилара, советски патриотизма, пролетарски интернационализма уйлеица кхетам балара.

Социализм хьалъеш вай дахка дерригa толамаш даьхад марксистско-ленински хьехама дарда тIа. Цу сийлахь-боккхача хьехама хувшлургдоацаш тешаме хилар коммунизм хьалъеча йоахаргIалча коталонгий керттера гаранти я.

ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦИИ ВАЙ ХАНАРА ДУНЕ ДЕГIААХАРИ

Новкъостий! Октябрьски революце вай мехка историе чухь оалгаре хувшам баь Iайпабац. Дерригa дуне дегIаахара керда замa хьайнйлай ю. «Капитализми цуи дераш дIалдар, коммунистически порядка ларош юкъе йоллар ба хIаз йоламнача дерригa дунен историе кердача замах чуловдаш» — иштта мах баьб В. И. Ленина Сийлахь-боккхача Октябро юхь дIайоланьча адамий общественни вахаре хиначa хувцамий инициатива (Соч. бизза гуллам., т. 41, оагI. 425).

Вай замах дуне дегIаахара керттерча результатех цаI да социализма дунен система хьахилари чIоагIъялари. Социализмо мукъадахьар хIама кхоллаш дола халкъий Iалаьмате доккхий низаш. Дукхьал вIаши новкъостал дара экономически Совета юкъе доахача социалистически мехкашца эщдо дунен ерригача продукцех кхоалагIа дакъа соагIа продукцин, цу мехкашка дунен тIа бахача нахах итт процент нах мара ца баххаше а.

Социализма дунен система ерригача антиимпериалистически фронта керттера низ ба. Из дIахо дегIаахари чIоагIъялари дерригача дунен дукххача наьха хиантахашта девац да, СССР социализма кхыча вожаранна долча мехкашца цхьана гIулакхаш леладу вай замаш низ бола хувцамаш лу фактор, реакцеи агрессеи дукхал лоаттабеча къовсаме дунен халкъашта юкъерча кхрамаш чIоагIало хиларах тарра.

Вай замагIа дунен арееерча классово къовсаме дукхь да вIаши дукхал латтача шин система—социализмаи капитализмаи къовсам. ХIара шера социализма керда низ Iоабу, шийн оагIонгахьа боах тIа-тIа дукхагIа бола нех, хIана ахча социализм социальни кхьамаш низ - Iотт... дIабаккхар, къали бе болх ца хилари хIалакхар да, культура тоаллар, халкъа вахара хьал лакхдалар, адамий кхоане я, из да капитализмо дукхха къахьегамхой къел тIа, моцал тIа, бе болх ца хиларга бугина хана, тIемаш хьедеча хана, долла хIама хIалахдеш бола дунен кердача тIема кхерам шийна чухь летабеча хана.

Социализмаьи капитализмаьи юкъерча къовсамо низий соотношени хувцалу массаза а социализмана пайдане. Социализм, вай ханара дерригa революционни низаш империализмана дукхьал латт, хIамаш дегIаахара магистральни никъ хIанз къоаста а бу. Реакце, империализма низаш меллa зьардоаларах, царна ногарг дац исторически событей никъ юхатIехьашка баккха.

Иштта йола вывод бакъъю вай ханарча ерригача событешa.

1970 шу дунен социалистически системa дIахо а чIоагIлуш хинна шу дар. Лакхбеннаб социалистически мехкий экономически тIемеш низ, цар авторитетн дуьнен халкъашта юкъерче хьала еш йола влияни. Вай пачхьалкхено эггара хьалха еш йола йоакхо я социалистически мехкаша масса оагIорахьара цхьана вIаши лелаеш дола тIулакхош чIоагIлар. Цу новкъа доккхий толамаш даьхад. ХIанз кулгаш йадаь доалаш латт вIаши новкъостал дара Экономически Совета членаш долча мехкашка 1971—1975 шерашка халкъбоахама планашта координаца ера протоколашта. Иштта чIоагIлуш да социалистически мехкаша арахьарча политически хьакъехьа вIаши леладеш дола гIулакхаш а. Цар интернациональни барт цхьоагIон вIаши хьаллацари чIоагIдаь да укх тIеххьарча хана Советски Союзо ГДР-ца, Польшица, МНР-ца, Болгарица, Венгрица, Чехословакица, Румынеца даьча доттагIлен, вIаши гIулакхаш леладара, вIаши новкъостал дара договорашца.

ХIара социалистически мехко шийн дакъа доац керда обществo хьалъяра интернациональни опыта юкъе. Цу хана чухь бIарга ца гуш йисa йиш яц марксистско-ленински партешa хьалхе леладеча социалистически мехкаша дIакхухьа де лерхIарашкеи чулоацамгеи дилдача тара йола политика, марксизма - ленинизма принципаш тIа ю политика, социалистически общество дегIаахара социально-политически идеологически тенденцей объективни общность хьахьоккхаш йола политика.

Дерригдунен исторически доархIам бола событи а империализма эггара чIоагIагIа кхийтта хIамо а хилар цуп колониальни система йохарах.

Дукха ха йоаццаш а тIехь империализмо ца доал дора Африкеи Азеи. ХIанз из колониальни доал лаатгдаь система кхы шIеккха а шахургйоваш дIаьлайнай. Из ехача хьахиний кхоаэткъе иттанел соагIа суверенни пачхьалкхе. Шеко яц колониальни киперей хIанз а юкъейса йолаш йола таргаш халкъий турпала къовсамо дукха ха лаьлехь дIайоахаргхилара.

Империалистически гIозарна хIане а гера Iодиладац. Хьалха хиначa колониальни кхычарна кара хиначеи мехкий халкъашта еш йола эксплуатаци лорае, хIаьта тарлуча кхы а лакхье гIертaш, уж кердача тактиката дальлад, неоколониализм политика лелаю, къона къамий пачхьалкхенаш экономически дукха кIалъоттае цар чу реакцеонни режимаш чIоагIъе е чуйоккха гIерт. Цу политика цкъаза империализма хаина йола цхьайоа результаташ лу, хьонача къамий пачхьалкхенашта уж экономически низ боацаш хиларца, шоай технически кадраш чIоагIла ца тоьаш хиларца, цу пачхьалкхенашка феодальни, къеметтса феодальни хьалхара а гIулакхаш хиларца дукзаденна кхы тIа а халонаш уттаю.

Къоначa пачхьалкхенашта хьалхашка латта проблемаш гертара чоалхане яле а, къамашт мукъадахара болама цхьаьнца йола отрядаш хаина эшалуш тIехьаг-ка йоалаши коттигаш яле а, ала йиза кIийле а йолаш ала йиш я ю ше дегIаахара кердача фазе реальни а доккхий а толамаш доах. Революционно - демократически низаша хьалхе а лелаеш цхьайола къона къамий пачхьалкхенаш дегIаахара капиталистически боацача новкъа яьнияй, цу новкъа хIанзехьа а цхьайола боахамен политически опыт а Iоаьяй. Колониальни доала кIалхара даьнича халкъашта юкъе тIа-тIа лакхлу антикапиталистически тенденцеш. Цунца кIоаре а чIоагI а лу хьалха колониальни хиначa халкъий дунен халкъашта юкъерча болхлой классаца, социализма дунен системана йолча соцна, хьахургхилю сийлахь-боккхача Ленина хьалххехьа а туш динача а Октябрьски революце юхь дIайоланьча а союза объективни ларлаш.

Шер а лу кIоарг е лу Латински Америкера халкъий къамашт мукъадалара къовсам. Итт шу соагIа хьалха Кубински революце йохайир империалистически низ-Iэткъама дIа. Укх тIеххьарча хана гучаьнний цу дIаиара керда мела чIоагIаш — Перу, Чиле, Боливе. Антиимпериалистически къовсама юкъедуал кIоаргтача социально-экономически хувцамий новкъа дукла тайп-тайпара общественни политически низаш.

Империализмана дукхьаларча, машара, кIоаргта социальни хувцамаш дара, социализмана тIеххьарча къовсама байракха кIал уттт тIа-тIа дукхагIа хула миллионаш бола къахьегамхой капитала мехкашка а.

Буржуазни строй фуннагIа даь а хоза, бос бакъа гIерташ, капиталистически обществo революционни хувцанза ярг ца хилара дош дIадаккха гIерташ, империализма идеологаши царна гIулакх деш бола ревизионисташ. ГIерт классовоi къовсам а ца лоаттабеш хIанзара Iилма - технически революци е йиш я, социальни революци е ца еш капиталистически мехкашкара нах эксплуататорски строя дIазарех мукъабаха а йиш а яхача нах тешабе. Вахаро вIаьла тIаэлц уж дарп дала дукцарш. Пачхьалкхен монополистически капитализма хьалашка Iилма - технически прогрессо мел а ца еш чIоагIъю къахьегамаш капиталаш юкъера, монополештеи нахан юкъера антогонизм. Лакхлуш а эксплуатаци лакхьара дукхьал, монополисташа адамий сий доадеш хилара дукхьал болхлой классо, берригача къахьегамхоша еш йола выступленеш. Цуна тешаме тешал ду капитализма юкъарча кризиса хIанзарча этапе болхлой болам лакхбалар. Факташа йоах болхлой класс хинна а хиннай, йолаш а я эггара революционнегIа йола класс, монополей низ - Iоаткъам-ла ца туга них тIа-тIа чIоагIагIа цунна гонахьа кхоталу.

ТIеххьара шераш белгаалдьина да капитализма чура вIашдухьалеиаш кранарцеи кIоаргъяларцеи, ка социально-политически мела хилар лакхъялара, забастовкай болам айбаларца. Нагахьа санна 1965 шера забастовка еш 26 миллион саг хинналe, 1969 шера уж бар 60 миллион гарга нах, хIаьта 1970 шера 10 бутт кхоачаш боацача хана — 63 миллион саг. Из деш къахьегамхой политически къовсам, демократически портамукъаленаш шоай социальни боккъонаш бахьан, монополей хьашташ лораеш латтача буржуазни пачхьалкхено беча низа дукхьал цар лоаттабу къовсам гIеттара лоерхIаме лакхбелар.

Социальни прогресс бахьан бола болам дегал долашагIа, тIаьIертагIа хулаш латт дукхача къахьегамхой чIоагIлуча цхьоагIон, болхлой юкъарча демократически болламерна тайп-тайпарча политически течениешта вIаши леладу гIулакхаш чIоагIдалара байракха кIал, хIаьта иштта тайп-тайпарча профсоюзни объединенешта юкъе шерлуш а латт.

Иштта йола цхьоагIо чIоагIъяро объективни база я капиталистически дунен тIа маьлах бодх беза, капиталистически порядкашта раьза боацача болхлой эскараш. Малхбузен Европе берригача шоай лоIаме бахача нахах 70 процент гарга бараш маьлах уттабеча наьха эскараш да. Японе — 60 процент, США— 86 процент. Маьлах балхаш деча болхлой мугIараш хьалдухача интеллигенце социальни хьашташ тIа-тIа гаргагIа гIерт промышленни пролетариата хьаштаншта, монополистически капитала хьаштаншта дукхьал а дуаш. Болхлой класса дарлхоарчи городе бахача юкъера хьал долча наьхараьчи социальни-политически база шерлуш я. ТIеххьарча шерий дика белгало я кагирхой политически хьаша лакхлуш хилар а.

ДоагIаш маший, антиимпериалистически болама керда юкъебахка нах индустриальни болхлой санна социальни тIемаша чIоагIбенна ца хилар. Уж шенбухаши чIоагIен ца хилара бахьанех цаI за из. Бахьа юххера а керда социальни нах политически вахара арене боаларо, шеко йоацаш, шерьергьа революционни болхлой болама торонаш, кхы а чIоагIагIа доазув оттадергда монополей Iаьдала социальни чIоагIалеина.

Вай замал лоархIаме белгало я классовой къовсама йоккха интернационализаци, хилар. Дунен халкъашта юкъерча монополистически объединеней балхана дуззаденна болхлой болама цхьаьна йолча къамий отрядашта бирта йолаш гIулакхаш леладара лоаттагIертта уттаду вахаро. «Капитал дунен халкъашта юкъера низа ба. Из эшабара болхлой дунен халкъашта юкъера цхьоагIо, цар дунен халкъашта юкъера вошал эш, — яхаш хьийхад сийлахь-боккхача Ленина» (Соч. бизза гуллам, т. 40, оагI. 43). Пролетарски интернационализма плени тIа-тIа дукхагIа кхетаю дукхача къахьегамхоша.

Цу тайпара, тешаме аза йиш йолаш да, вай бIаьшерен 70-гIа шераш дIадоладалар дунен революционни процесса дерригa керттера низаш ондадаларца, цу низаша чакхдоахача гIулакхий цхьоагIо чIоагIъяларца белгалдьинад аьнна. Социализма мехкаша, дукхьал уламхьашта юкъерча болхлой классо, къамий - кортамукъаленаш болано, машар безача ерригача пачхьалкхенаша, машара тIехьа мел лоттарашта лоаттабеча къовсамо реальни тарро хулийт термоядерни тIом хилара кхерам дIабаккха, милитаризма дукъ тIера кхосса, социальни прогрессага бола никъ мукъабоккха дерIагIа халкъашта дагалаттараш кхоачашдара.

Парте Центральни Комитето Советски правительстван ленински эрахьара политика чакх а йоахаш, дахза дарг мел доалар лу социализми коммунизми хьалъеча маьрша хьалаш Iалашдара, дерригача социалистически мехкашцара доттагIали цхьана леладу гIулакхаши чIоагIлара, дерригача дунен тIерча къахьегамхошкара пролетарски солидарность чIоагIъяра, шоай маргIатон доламна бахьан къовсам лоаттабеча халкъашта вежарашха новкъостал дара, тайп - тайпара общественни строи йола пачхьалкхенаш машаре яхара принципаш чIоагIъелга вIаштIехьлаккхара, агрессорий тийша балдаш файла эра а уж хийца балхаш юкъагIлахара а.

ТIом ца хилийтара тIаьIертта къовсам а лоаттабеш, империалисташ машар лалабергболча а кхоачабеш, Советски Союзо социалистически содружества кхыча мехкашеи цу тайпара дунен халкъашта юкъерча арене шоай политически a чIоагIъю. Авантюристически уйлаш йолаш болча сьрдельарча псевдореволюционерашa мара лархIа йиш яц тайп - тайпара социально - политически строеш йола пачхьалкхенаш машаре яхара тIаберазбаь социалистически пачхьалкхенаша дерригIа чакхбоахача наьхах социалистически мехкашта керте латта коммунистически болхлойи партеш шоай классовеи декхарашe кхоачашдара тIера йоаллар санна. Цу тайпара дIаьхен дIаьхен хабараш шо на ярра Iовхалах я.

ЧIоагIа машар бахьан доалаш лоаттабеча къовсамо политика вай парте чакхйоах В. И. Ленина указанешкара. Цо дукхьал хьехийкадайа... Вай ерригa политически пропаганден халкъаш тIема юкъеувдаро тIаэрзаьнь вIалае я ца, тIом ца хилийтара тIаэрзаьнь я» (В. И. Ленин, Соч. бизза гуллам, т. 42 оагI. 99).

Советски пачхьалкхен арахьарча политика наьха керттера органически дакъа да империалистий агрессенаш политикана чIоагIагIа дукхьал латтари халкъий кхерамле Iалашъяри. Советски Союзо кхыча социалистически мехкашеи доккха дакъа доал Вьетнамера, Камбоджерча, Лаосерча США империалистически агрессена а Гаргарча Малхбоалерча израильски агрессена а дукхал лоаттабеча къовсаме.

ХIанз массехк шу даьннад США империалисташа Вьетнама халкъашта дукхьал уж хIалакаро тIом лоаттабу. Дунен шоллагIча тIемал тIехьагIа эггара хIахьагIеи дукхагIа ший моххадеш доле Индокитайски акгIайрен тIара доо лаьгIлуш дац. Камбоджи Лаосеи кхачий американски агрессе.

Советски Союзо вежарашха новкъостал деша хьаллоацаш долча вьетнамски халкъо шийн турпалача къовсамица юкъагIаьлай интервентий планаш. Тайп - тайпара кхоазалаш ца леладича ца йоалаш я американски правительство. Цхьабагахь, США лоргIаш дола довина «вьетнамизаци» е дош къоастадара «американизаци» сага лоргIа а доагIаш агрессе дIахо кхьаран Индокитае мехкашкара къаманпортамукъалени болам тоIабаран тIаьIертах хьалхара политика керчача формеца ерзе гIертар санна. Цунца мара кхетаде йиш йолаш дац Парижера вьетнамски дешах йола переговорий цхьан метта дIахо ца йоалаш хилар. Вай геттара дика лоархI Парижерча переговорашка Къулбехьен Вьетнама Республика Хаина йолча революционни правительства къахдей, кхы Вьетнама Демократически Республика ше ма ярра хьалланала йола конструктивни инициатива. Цу тIара предложенеш дукен кийсен лара я тIом соацабара. Кертердар сенах латт аьнча, ца латт, США шоай агресси соацо езаш а Къулбехьен Вьетнамера эIу арабаккха безаш а хиларах. Вьетнамера ахха цаI мара воаца йа вьетнамски халкъ да. Цо, аххаш цу мара къоастаде йиш йолаш дац из миштa дахаргда.

Империализма цуп политика бехктоахаме я иштта Гаргарча Малхбоалера шолханен империализм лаьтташ хиларах а.

Израильски авантюристий хIоаз а моастагIал доал гIулакхаш леладу Гаргарча Малхбоалера кризис политически новкъьхьа къоастадара дешаех дахья ВIашагIкхийттача Къамий Организаце яьча решенешца. Цу районера кхийола пачхьалкхенаш а сан ва къам шай мукъагIа долаш дахара боккъо Израиля Iалашъелга дац цар лерхIар, сийлахь - боккха Израиль хьаьрен кхычар лаьтташта аннекси ера аибицеза ваанаш я. Суэцки канала зоне доа соцадара условеш ВIашагIкхийттача Iарбий Республика кхоачаш ца яхаш тIаацкуьаш доле хард бехкаш, уж аххаш израильски агрессора цуп галоахарашц бехкаш беха дахрIа, уйла тIера дIатувлаеш йола маннераш я.

ХIанз а аттача беса санна бIараьлех империализм Iарбий лаьтташтен рузкъашен. Цунна лаш уж халкъаш дархIа, цар боккъонаш терпалье. Цхьабакъда, Израиля а цун буна тIехьашка латта, израильски авантюра хьалхье. ш цунах мах теламе доле низаш а цхьан минута а тувлаха дагIиш — шоай чоабол лаьгIъен дIалийна Iарбий лаьтташ мукъаленен цар дезаргхилара.

ГIаьрахоша дIалийна Iарбий халкъий лаьттаи мукъадахара, цар чурча гIулакхашта юкъе ца гIерттийтара гIулакх — бакъ гIулакх. Советски Союзо чIоагIа хьал а лаьцаб, лоацарг а ба Iарбий халкъий вийстон къовсам, цар а цу даькъе Палестинерча Iарбий халкъа а законни боккъонаш, Гаргарча Малхбоалерна гIулакхий сихагIа политически новкъахи къоастадара шийна чIоагIа машар оттабелаш.

Советски Союза машар безача политика шийн бархе лу. Вай Даьхен дунен халкъашта юкъера гIулакхаш, цун влияни авторитета чIоагIлеа лоарзагIа эргйоацаш я. Дика вIаштIехьдальнад вай лоаргахарча пачхьалкхенашцара — Финляндеца, Ирацара, Афганистанашца, кхычарашцара гIулакхаш.

КПСС-еи Советски правительстван шоай низаш тIадохийт пачхьалкхенашта юкъе леладеш хула Китайски Халкъа Республикацара гIулакхаш дергIадахарес сийлахь-боккхача китайски халкъацара доттагIал дегIаппаладара. Цу гIулакхаш Пекине еш йола переговорий эттара категориеца лархIа йиш йолаш ца, хIаьта а бу социальни кхачача шинна а оагIон йIаьнахача хаварча хьаштаьт ма вахара йола ... лаха вIаштIехьдаргхилара доглаха лора, шийн дика хилаьду. — йоахар КПСС ЦК Генеральни секретара мов. Л. И. Брежнева ше Казахстане хьенаь лаьш. — Советски Союзаи Китайски Халкъа Республиканеи юкъера гIулакхаш дергIадахар вай машар а маьхка, дунен социализма системe, тоIадаь доахкача дерригача халкъий революционни - кортамукъален болама хьаштаьш, массане а юкъера машар чIоагIбара хьаштана ма яхара хургхиларь. Кхетадеш да, идеологически декхарашкара вай марксистско - ленински позицеш вай тьаланийшай хьаллуацаргбола хилар.

Эттара хьалхарча оргIаша, Советски Союзо кхыча социалистически мехкашеи къахьегар бахьан долаш укх тIеххьарча хана вIаштIехьдаьнная, хоза ма дарра, дукха итташ шераш хьалагIа деча дунен тIара дIаргIа дола доккхаче тIемаши дутхийна хьаст хиннача Европера хьал дикка тоале.

Белгалбакхаза бIаргбал укх шера августе СССР-еи ФРГ-ении юкъе даьйо договора лоархIам. Цу договора дара йола советско-малхбузегерманиско гIулакхаш дикагIа оагIорахьа доставара. Европера доахош, цу даькъе Польски Халкъа Республика малхбузехьара доазув а хинна дIаэтта Одер - Нейсе лини а, ФРГ-еи Германски Демократически Республикаи юкъера доазув доалдергдоацаш хилар чIоагI а деш, договоро цунна цхьана вьттув боахкх Европера дерригa хьал тоадара гIулакха. Дукхьал из бахьан долаш хIанз а дунен общественноста шийна юкъмоттиге латт договор. Цу цхьан хаина, тайп-тайпара уйлаш йолаш болча дукхха а дукхагIча дентелашe хьакхийкаду шоаш советско - малхбузегермански договор къобалдеш хилар.

ХIаьта договоро шийн роль йоаь кхоачашъергья из чIоагIденна даьнначул тIехьагIа. Цу договора гонахьа яра къовсам боллабеннай Германе Федеративни Республике. Кхоххам дIадбараш Советски Союзаьи дина гIулакхаш таосарш дукхьал даьннад политически ревоaнша хьалхагIа а сениа реванша, экстремизма, хьаьрзтьаьнача шовинизма готъаь дола вздительни революционни низаш. Хургдар ца гуш араьхьара хьалхьедеш да уж низаш. Цунна дуваденна ала йиш я, ха хьатIаккхьачча исторически процессашта дукхьалбовла гIерташ йола моттигаш хьалхагIа а цаI санна, дукха хинна хилар. ХIаьта а истори, уж уйлаш къахетам бовцшаш юстара а кхуьсам, шийн законагIа дегIаьхад. Кхьдар кхьа йиш йолаш дац хIанз а.

Европе хераманс Iалашъяраи политически климат кIаьдъяраи юкъе кIеихаштта дакъа лаьр да СССР-аи Францеи юкъе вIаши дагарлар тIа-тIа чIоагIагIа алдтадари тешам хилари. Франце президент Ж. Помпиду, визитагIа Советски Союзе веш волча хана Европен дерригача дунен тIеи машар чIоагIбара хьаштана ма яхара йола керда лоархIаме результаташ вIаштIехьъяхьай вай мехкашта юкъера доттагIали цхьана леладу гIулакхаши дегIаьдаладара дамьъе. СССР-аи Францеи юкъерча гIулакхаш боккъонахь тешаш а деш хьахьокх тайп-тайпара социально - экономически строеш йола пачхьалкхенаш машаре яхара политика бериате хилар.

Вай раьзе хинна белгалйоалаш тахан, вай коммунистерча массе тайпара общественно - политически гIоийреш къахам хIаьдбара йола уйла машаре дахара принципаш чакхъехарца, вIаши гIойле йолаш дола, массе оагIорахьара керта болаш, цхьана леладеча гIулакхий Iилма - технически кхийоле формаш дегIаккхьаьларца йола уйла чIоагIлуш хилара чIоагIгIа аьттув боаш йола факт. Пачхьалкхенашта юкъе хила тараьу частни а кхьметтен доккхийча а дешашта барт вIашагIа ца кхетаьх дола гIулакхаш, цхьабакъда, цу гIулакхаша новкъарле е вIаш леладу гIулакхаш хила йиш йолашк пайдаеш долча а ретно - кхерам тIема кхерам аьлашкна тIера дIалостабара уж леладаш даргдоаш долча а дакъоашка.

Цудукха Советски Союзоа кхыча социалистически мехкашеи йоаккха лоархIам бу Европера кхерамзаь чIоагIъяра Ерригача Европа юкъера совещание гулъяра. Эшаш йола предпосылкаш а Советски практически лаьрхIагIа хийтье йолаьраш вай континентера ерригача пачхьалкхенаш эттара хьалха вIашагIкхетар бериате чакхдалархилара.

Вехкаьно йоалаш хургдар Европа карта хувца дагахьа тувлара гIа бариш планаш дIахо а уттаеш долча агрессивни милитаризмаи реваншизмаи низаш гIулакхаш чIоагIденнилга бIарга ца гор. Вай халкъа иштта лиша хоя, США империализм зуламеча агрессе гераш йоадарей политика хIахо а леладелга, дерригача дунен тIа гIоалла дIа-аха йоаржаь, социалистически мехкашта, эттара хьалха Советски Союза дукхьалъерзаь шоай тIема базаш доттаелга чIоагIъелга,

Вай мехко эттара боккхагIа хьалкхье тIа а ахиттах, тIа а уйбтарга массане юкъера машар чIоагIбораш лоаттабараш. Цунна цхьана, империализма агрессивни низаш дIахо чIоагIлуш шер терхал а деш, Коммунистически парти, Советски правительство вай социалистически Даь - мехка кхерамзденца дукзаденна долча дерригача дешашта чIоагIагIа финша хургья, цар шоай хаинахьа хьаьгу ча а йоахаргья, дIа а йоахаргья империалистий бIехе уйлаш, нагахьа санна тохаиза ца йоале вай Даьхен сийлахьча доазонашта тIакхоаде дагадахарашта хIалакбеш хIама тохара тIа - тIа дукхагIа тоа а дергда, хIанзарча хана эттара толамагIа долча гераца кийч а дергда Советски Эскари Флотии.

Новкъостий! Ах бIаьшу гаргга ха дIаяхад В. И. Ленина цаIхо сацам хьахьаийначул дукхагIа: «Коммунизм берригача болхлой болама юкъьмоттигеера йоах а хинна дIаэттаь (Соч. бизза гуллам, т. 41 оагI. 18). ХIаьта ца хаьна-м Сийлахь-боккхача Октябро еча Iалаьмате чIоагIача влиянеца хIал дунен тIарча дукхагIа долча мехкашка хIаьтта хьахийна йола лушш мара мича яр Коммунистически партеш. Тахан дунен халкъашта юкъерча коммунистически болам вай замалахьара эггара влиятельнагIа бола политически низ а хинна дIаэттаб. Из — дунен ерригача керттерча районашка чакхьаьнча кхидо цо цаI мара йоаца политически течени. Адамаш дерригача идейно - политически вахара цо еш йола воздейства дунен общественни дегIаахара хIара кердача этапаца лакхлу.

Дунен революционни процесс коммунистически болама авангардни лоархIам лакхбора ховламболлаш дола хьал, дерригача антиимпериалистически низаш вIашагIтохара лоархIамегIа йола фактор а марксизма - ленинизма ларда тIа коммунистически болхлой партеш кхоталар.

1969 шера хиначa дунен халкъашта юкъерча Совещание коммунистически мугIараш, дерригача революционни демократически низий цхьоагIо чIоагIъяри политически платформа — империализма дукхьалара гIулакхаш цхьаьна чакхдахара программа оттаьй. ХIанз теркама юкъмоттиге латт из программа кхоачашъяра лоаттабу къовсам. Из кхоачашъяро хIаьдех коммунистически болхлойи партеша шоай политикана дунен халкъашта юкъерча арене координаци эр дукхье хадданза цхьана гIулакхаш леладелга. Совещани хиначул тIехьагIа, дIаяхача лоацала юкъагIа дукхха региональни вIашагIкхетараш хиннад Европе, Латински Америка, Iарбий мехкий коммунистически болхлойи партей. Партешта юкъе леладеча цу тайпарча бувзамаша хьаю коммунистий интернациональни цхьоагIон практически лард, дунен халкъашта юкъерча эггара актуальнегIа долча дешех йола позицеш цхьана кийчъяра йола демократически эффективни средства.

Цунна цхьана белгалйоалаш хIама да, укх тIеххьарча хана коммунистически болама идеологически проблемашта цхьана къахьегара бола безам чIоагIлуш хилар. ТIа-тIа хастагIа хул марксистско - ленински теори йIаьхий ярай творчески дегIаккхуаларий новкъостал деш йола дунен халкъашта юкъера коммунистически конференцеши симпозиумаши.

Укх тIеххьарча хана вежарашка йолча партешка дикка тоалениц идейни вахар. Царех цхьайраша тIаийлад 1969 шерарча дунен халкъашта юкъерча Совещание ена оценкаши выводаши теркал а еш оттадаь керда программни документаш. Творчески уттаю общественни дегIаахара лелаю оттадаь керда проблемаш. ЧIоагIбенаб компартей политика, тактика, марксизма - ленинизма теори хархахьаьнкха революционисташи националисташи гIертара дукхьала лоаттабу къовсам.

Ца кхоачаве йиш е йоацаш революционни болхлой болам Малхбузе кхоачавергдолаш бола гIулакхий лоатам Коммунистически партешта кхьболла гIерт масса тайпара оппортунисташ. Цар гучахье курал ю марксистско - ленински партей идейни, политически, организационни принципашта. Кхетадеш да, цунах коммунисташа белгалаяро выводаш еш, шоай гIулакхий ирал классови моаста гIоаз дукхьал а ца ерзаеш, реальни шоай йолча социализмана дукхьал, болхлой классе хьалха летеча отрядашта дукхьал ершаш бераш шоай мугIаршта юкъера лелхабеш хилар.

Империализмана дукхьаларча дерригача дунен къовсама идеологически участок тIа - тIа лоархIагIагIа хулаш йоагIа коммунистически партешта. Эттара шийн тоагIа йола средствах юкъейоах буржуазе революционни болам чухьера тоахебара. Цу цхьан халамассе мотте гуш да дукхача къахьегамхоша, къастта а кагирхоша революционни теори революционни политика дешашта уйла чIоагIагIа тIаухийташ хилар. Цу долача хIамаша тешал ду социалистически сахкетам болаш къахьегамхой хьалхебара лоаттабу къовсам чIоагIбенна барг ца хилара, марксизма - ленинизма идеяш кхы а шерагIа йоаржаяза яра ца хилараи из де йиш хилара. Шеко яц, дIахорча идейни политически къовсамашка коммунистически болама керда исторически толамаш доахаргхилярах.

□

Новкъостий! Вайна массанена а массехк хинахетар ду Советски Iаьдала 53 шера башха - хиначa итогаш. Вайна карагIдийна хIамаш доккхий хилярах, цар Iалаьмате боккха исторически лоархIам хиларах шеко яц. Из реальни а гучахьа а дерригача дунена хьалкхашка хьалъотт коммунизм хьалъеча ницкъашка вай мехко хьалъеча материальни духовни толамашца.

Вай де а доагIаш доккхал ду хьинар ца кхоадеш хьегача шоай къоца лоаццачa исторически хаашка социализма гIирс хьалбахьа, коммунистически общество уйлане хьалъеш йоаллача шоай турал болхлой классах, сийлахьа колхозни аьаркоех, халкъа интеллигенцех.

Советски Iаьдала 53 шера вай дикъа карагIдьинача исторически хIамаша шиа ма ярра хьайийлай болхлой класса марксистско-ленински парте сийлахь - боккха революционни, коммунистически общество хьалъеча шийгIа халкъашха долча дукххача адамий кулгалхо, политически баьчча из хиларах тарра. Боарам боаццаш чIоагIа доккхал ду вай ленински идейн сийленахи дахара низахьоай., Ленина хьалъча, Коммунистически партех.

Марксизма - ленинизма теорега кийчъеннача Коммунистически парте — советски халкъа авангардо шийна чулоаца общественни дегIаахара ледам бIаргего, шийн гIулакхашта цийса политически никъ вIаштIехьбахен адамий творчествах ког гIортолга а еш, из чIоагIа а дерригIа а чакхбахен ховлга. Болхлой классо кулгалдеш йолча вай пачхьалкхен чу организаце эттара лакхехьара, форма йолча Коммунистически парте халкъа низаш тIадерзаду буйсоцаш дерхIачоа — коммунизм котьяккхара.

Коммунизм хьалъерa хIанзара ниъ белгалйоал цун масштабаш йоккхий а декхараш чоалхане а хиларца, наьха творчески хьинар кIаккха ца хиннача тайпара айдаларцеи дерригача производственни, общественни, пачхьалкхен гIулакхашта доал деча уж къьеоарцеи. Цу хьалашка халкъа практически гIулакхашта кулгалдара Iалаьмате боккхача лоархIаме я Iилмаи коммунизма теори, Низкъалча, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш кхераме долча хана шка хьелъеш доахи вай коммунизм. Цу дерригача хIамаша, цхьана хьайнача, дIадех коммунизм хьалъеро деча идейно-теоретически, политически, организационни, боахама кулгалдара бовраш лакхбелга, советски обществера Коммунистически парте доархIам, цун хьалха латтен лостам телеи низ хиларах тарра, лакхбелга.

Ленински принципаш, халкъа хьаштеш ларде а дувцаш, КПСС-е кийчъяй пачхьалкхенера, общественни организаценшта политически кулгалдара дикагIа йола формаши методаши. Цо хадданза йоакхо ю, вай дерригача халкъа юкъарча пачхьалкхен ерригача звенойн хIара къахьегамхочуйн творчески торонаш ма могга дукхагIа хьеллара, социалистически демократи ма могга эгIаздувлара.

Массехк бутт баьнача гIолла мел даьрий политически анализ ярай вIашагIтохарай, дIахорча пятилетера декхараш уж кхоачашдергдола наькъаши белгалдара КПСС XXIV-гIа съезд гулъургa.

Октябрьски революци котъаьначул тIехьагIа В. И. Ленина аьнча хинна белгалдаьхад, «хIанз историе чухь нагахьа ца боалаш бола аьттув баьннаб вай оалангара социальни хувцамаш дара ца хилача ергйоаца ханаш оттаяра. хIаьта хIанз вайна шаьра бIаргагу пха шера фу дулургда а дукхха а дукхагIа йола ханаш малагIча гIулакхаш эш а» (Соч., бизза гуллам, т. 49, оагI 385). Из болх ба бе безар, белгала аьча, пха шера фу дулургда, йIаьхагIча перспективаца дIаларлIанза даргхоашар а вай парте лакхехьарча оргIано — КПСС оргIанарча съездо кхоачашде дезар е ма да.

XXIV-ча съезда хIанзаьe шерa кийчо дIайоланьй. Яьхача коталонаш моашта хьалханна хьаделлачча кхы я доккхагIча деккарашен перспективашен дегаш гIоадьна болча советски наха кхы тIа а резерваши торонаши лах. къахьегама хьинар лакхлу. Шера планаш пятилетна заданеш хаиал хьала кхоачашъяра съездах хьалха йолленнача социалистически ярье вай экономика чIоагIъянь ца Iеш, аьттув боле хьелеш хулийт дIахорча пха шера вай дегIаахаран коммунизм хьалъеран керда декхараш толамца кхоачашдергдерен реальни планаш оттаяре.

Моаххаз санна кхотаеши, халкъаца айхха цхьоагIо а йолаш йола парте шийн съезда. ЧIоагIагIа йоахо еш я ца вай мехка, социализма мехкий ерригача содружества низ дIахо айбара, дерригача дунен тIарча машара, демократе, социализма гIулакх чIоагIдара.

Новкъостий! Октябрьски революци хьайийлача кердача замаи 53 шу белгалдаьхкхад вай чурчи арахьарчи политике доккхий хIамаш карагIдаларца. Вой сатедар дукъа дувлаш вай башха - хиначa итогехи Сийлахь - боккхача Октябро къахьегача саги деннача материальни духовни рузкъехи. Кхы а сихагIа коммунизмага дахара йола базе санна лоархI вай карагIдаьина уж хIамаш.

Советски мехка карагIдаьина уж дерригa хIамаш — из да вай халкъо творчески къахьегарах хьахинар. Даьхьала хилла советски халкъ — коммунизм хьалъяргI.

Коммунизма кхоалонга бода никъ къахьегамхоштa хьайнйлаб марксистско - ленински хьехамо. Революционни творчества тешаме къулба да из. Даьхьала хийла марксизм - ленинизм — сийлахь-боккха, дунена эргалонаш яро хьехам!

Коммунизм хьалъеш доахкача Советски халкъа керте этта йола вай ленински парти. Даьхьала хийла Советски Союза Коммунистически парти — советски халкъа баьчча, коммунизм хьалъеран вIаштIехьдоаккхар!

Вай коталон геро — Ленина идеяштен веснеташтен, Сийлахь боккхача Октябрьски социалистически революце сийлахьча байракха лоарзагIа ца доалаш тешаме хилар. Марксистско - ленински теори ларде а дувцаш, Сийлахь-боккхача Октябра байракха кIал, Коммунистически парти керте а йолаш коммунизм йизза котьалаьрга кхоачаргда советски халкъ!

(Новкъоста М. А. Сусловн докладан чIоагIа уйла тIаладийтa ла а дийтIар деттача тIоаршаш кхийкаш тIекъаьлла.)

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI., 10 ноябрь 1970 шо.

ЛЕНИНА ГIУЛАКХ ДАХАШ А КОТДУВЛАШ А ДА

(Кхетедоалар. Доьалгlа 1-ча агlо тlа).

Шеча майдане баха сий кхьчад дарга такан.

Севастопольски инженерии училища кхетдабьрашта тlехьа гlашой строегlа бохх парашютисташ - десантникаш. Цар форма я защитни комбинезонаш сигала бооса береташ. Царна тlехьа — Московски Лакхерча пограничин командин Шеча байракха училища курсанташ.

Юха а майдане форда тlара гlийло мух хьенхаш санна кетаду. Йода форда пехота. Лакха гоззал, тlатаlара денал, котбовлара боле лоlам хьахьеккар параде дакъе лоацаш хиннача форда пехотинцашэ «Океан» яхача маневрашка.

Шеча майдан тlа я Ф. Э. Дзержинске цlерагlча Ленина ордена Шеча байракха мотострелкови дивизе подразделенеш. Шей дезде бальдача хььшаша безаме тlанйца Московски, Калинински, Суворовски тlема училищаша кхетабьраш маршагlа бохх. Нийса гlа боаккхаш Мавзолейна гартакхоачаш латт РСФСР Лакхехьарча Совета цlерагlча Московски Лакхерча эскара юкъарча командин Ленина ордена Шеча байракха училища паради расчет. Цу училища колоннаша мадоагтlара чакхдоваx парада хьалхара дакъа.

Эскара оркестр майдана кlоарга дlегаьна йоал. Низ бола тlема техники дlаяхийтара моттиг мукъайоал.

Тlе-тlа лакху моторош ду тата. Бронетранспортераш тlа йоагlа М. И. Калинина цlерагlча гвардейски мотострелкова Таманьски Шеча байракха Суворова ордена дивизе подразделенеш. «Дийна» яхача эгара йоккхагlа йолча эскара юкъарча маневрашка гвардейцаша юха а хьахьеккхар тlема шоаш чlоагlа iомабенна хилар, вай хьанара тlема техника лелае хоаш шоаш хилар. Цар тlема говзала лакха мах бар.

Таманцашта тlеххьа да фецарча - десантни эскараш. «Ткъамаш дола гвардин» — иштта безаме цlи йоакхх халкъо тlемахойх - десантниках. Царна а тайп-тайпара йола техника юкъе а йоалаеш доалхане тlема деккараш кхоачlйде йиш хулийта турбовинтови транспортни самолеташ гетлара дика парашюташ. Цу техника пхьадола дакъа параде хьахьоккхаш да: майдане гlолла йолх боакха тlема низ бола шоай лела артиллерийски установкаш, нийса яхар доха а на деш.

Йодаш я гвардейски танкови Кантемировски Ленина ордена Шеча байракха дивизи. Гвардейций - танкистий вахара закон а хиика дlаэттай «Гlулакх дар — шин шера, тlема кийча хилар — массанй а!» яха правило. Советски Эскара лични состав а санна, кантемировцаш кийчлу Советски Союза Коммунистически парте хургйолча XXIV-ча съездй бака мабоагтlара накъабаха.

«Тlема даьла» олар фронте артиллерех. Из параде хьахьеккхай тайп-тайпара калибраш, йолча гаьна ккувсача йоккхийча топашца. Бакъда, майдане волча хlарге майоагтlара лоархl цlи лезача «Катюшай» гlулакх дlахо хьош йола реактивни артиллери.

Маьрша дlададача тикьа пхиъ шера Советски пачхаьлкхено цкъа эргаьккха йитаян шуй эскарен флотом тlема техника, lилатем техникехи эгара керлагlа карагlдьинараша эргайоалаш тоаньй из. Вай эскари флоти эгара дикагlа тоадаьча герзана lалашдаь да, пуьна тайп-тайпарча лоархlема ракеташна а деш.

Майдан тlа я ПВО ракетин эскарий доло бос бола установкаш. Моллагlа ха оттарех, хийнахь а бус а, цар лорею вай Даьлен маьрша сигале. Цу хlамхарче терза могаргда ше лораеча объекташта дикха гаьна йола сагилара, моттигаш йолае, лакхех лохой уж хиларагlа, моллагlа метеорологически дьал оттарагlа.

Йолхаш я сухопутни эскарий ракеташ, цар керттера тlема низ. Колоннана корте латт тактически ракеташ. Тlем тlа царна могаргда моастагlчуя группировкаште меттахьа хlима тоха.

Йодаш я оперативно - тактически ракетий колонна. Ракетчикий подразделенеш «Дийна» яхача эскара маневрашка хьахьеккар тlом бара шоаш дика кийчъенца хилар.

Трибунашта хьалкашка я вай Даьлен форда доазонаш тешаме лорадеш йолча Тlема-Форда Флота баллистически ракетий колонна. Цун низа лард я баллистически ракеташца кийчдаь хин кlал лела атомни лодкаш.

Парад чакхйоаккхаш Шеча майдан тlа бовл бlухой - ракетчикаш, деррига дунеина шоай цlимкара гера дlахьекха lац уж. Цар советски халкъага, дукха езача Коммунистически партега, Советски правительствага рапорт ду социализманей коммунизманей карагlдьннараш лорадара моллагlа а декхар кхоачашде шоаш массаза а кийча хиларах.

Советски Эскаройи Тlема-Форда Флотои Сийлахь - боккхача Октябрьски социалистически революце 53 шу дизар дезду тlемаш политически кийчлуча керда толамаш даьха. Учениш, полеташ, форда тlа а океана тlа а походаш еча советски тlемахоша деагарадешна лакхъю шоай говзал, тlом бара кийча хулга. Советски Союза Тlема Низаш массаза а кийча да халкъа, шуй социалистически Даьхен хьоьгаш лораде.

Сецал тlема машинашна ду тата. Майда мел ярк шlе тапгlа. Кlайча ай тlа къьстта къьса ба шlе бос. Шейна марве байракхаш лелавраш ба. «Сийлахь-боккхача Октябра сийле хийла! Сийле хийла! Сийле хийла!» — дех дукхача кака оала дешаш.

Байракхаш лелавраште тlехьа шlейи кортеж я. Керте йодача машине тlа Ильича портрет «Ленина байракха кlал — дlахьалхашна, коммунизмага!» яха лозунги да. КПСС ЦК Политбюро члений портреташ тlадола дешинаш йолх.

«Даькъала хийла парте ленински Центральни Комитет!», «Даькъала хийла Советски правительство!» — аьнна яздаь да физкультурникаша хьош долча транспаранташ тlа.

Сигала уагlйоала lалашмете йоккха шар. Цунах доал «53» цифра тlайола гата.

Демонстрантий хозача товтола тlа «Парте XXIV-ча съезда — тха ударни къахьегам!» яха деррига халкъа лозунг дlа.

Трибунашта хьалхашка тlоала дола хоза хийцаь lалашмате доккха иллюстрировани конституция. Цун хозача фермашка — «Пятилетка кхоачашъяьй!» яха Московски рапорт.

Села lада деррига бесашна лешаш я спортивни байракхаш.

Ше тарфаш а йоахкаш выступленеш ю-гимнастеша. Майдане дийна сурт да — СССР lалашмате боккха герби «Коммунизм котъяргъя» яха дешаш.

ДОСААФ спортсменаш бохх «Даьхе лорае кийча ха!» яхаш лек Шеча майдане.

Физкультурникий мугlараш юстара доал. Мавзолей тlа хьатlабоалу союзни республикай байракхаш бе йоахкаш бода шейна юкъе дакъалоацараш. Кулгаш хьа а лаьцай цар хьахьохх СССР халкъий доаргдоаца вошал. «Советски Союза Коммунистически парте ленински Центральни Комитета сийле хийла! Сийле хийла! Сийле хийла!» оал лездеш болхарашца цхьагарра.

Мавзолейна хьатlабовд эгара эламагlбараш. Трибуна тlа хьал тlа дайле бераша зизаш ду Коммунистически партен Советски правительствай кулгахоита.

Дlайолалу къахьегачай Москвай дезача ден марш. Низ болча толтолагlа Шеча майдане бовл столица Москворецки, Ленински, Краснопресненски, Фрунзенски, Дзержински, Бауманоски, Калинински районий къахьегамхой оникаш.

Хlара москвича деппе а уйлана а еза я Ленински района къахьегамхоиро оаш демонстраце еза «Ленин вай байрах а» яха дешаш. Бlаь даьре байрахх гонаьда хьоарчаь а Ильича барельеф.

Беррига вай мехко, деррига прогрессивни адамаша белгалдьахкар ухх шера В. И. Ленин — Марксей Энгельсей революционни хьехам гениальни дlоло хьош вай, Коммунистически парти хьаьр, дунен эгара хьалхара социалистически пачхаьлкхе хьакоф ваь 100 шу дизар.

«Марксизм - ленинизм деррига-ча дунен болхлой классан къахьегамхой цикъ хьахьувкха сейдаъ ба!» — аьнна яздаь транспаранта тlа. Из цея тхьуй хозача пашш тlа: тайп-тайпара бос болча пака хьош да, байракх санна, «Ленин» аьнна тlаладаь книжка. Ленинизмо lалашмате йоккха воздействи яй дунен общественни дегlаахара. «Ленина хьехам интернациональни ба!» яха лозунг да колонна тlа.

Болхаш ба «Каучук» яхача завода болхлой, «Шlе зиза» яхача комбината мастераш, столице метро ераш. «Ленински района къахьегамхоша пхе шера план 1970 шера 21 октябрь тlакхоачаш кхоачашъяьй» йоах рапорта мугlараша. Цунца а я Октябра къаьгта йола белгало: колочиняша Ильича, цо хьаьвча партена рапорташ тел.

Ленина, Мавзолея трибунашта тlадераздаь да дукха нах юкъе болча демонстрантий товтола дегаша бlаргаши. «Ленински хьесапе лешна, болх бе, ваха!» — иштта аьннах кагирдошта летар Московски пачхаьлкхен университета студенташа. Из тlахьехам вахаре эшаши низ болашин хилара тешал дем да Ленински комсомола деррига истори. Къонагчар мугlараш тlа плакаташка гу вайна ВЛКСМ турпала летопись. Къонал - буденовке, хьалхарча пятилеткай стеноце, тlема строе, маьрша къахьегача, из лорабеча. Кагирхой бе доакк лозунгаш — цар бел дуп: «Ленина гlулакха тешаме да», «Массала а партеца да», «Пятилетка гlишлои тха гlишлоеш яь.

Трибунаш тlера гуш я Пролетарски района эмблема — жови шестеренийа. Йодаш я Лихачева цlерагlча завода, «Динамо» яхача завода болхлой гвардин. Колонна тlа ба КПСС ЦК тlахьехам: «Даькъала хийла Советий мехка турпала болхлой класс — СССР-о коммунизм дьалъера тlехьа лоттабеча къоесамо хlама кхоллара корттера низ!».

Октябрьски байракхаш майдан тlа гlолла цура дlахьу шу ордена йолча «Марсен жlовшен» металлургаша. Пхе шера планал совгlа итташ эзараш тоннаш металл, прокат, ловладаь болат, продукци кхьдола тайпаш денналд цар.

Крайсер «Аврорен» космически ракетен — цитта символически дахьекхаб мехко бlь турпала цикъ Владимир Ильича цlерагlча заводо колонна тlа айдаь хьоча транспаранта тlа. В. И. Ленина дукхаза хьаьнаьа дех хинича ГОЭЛРО плана заказаш кхоачашдеш хиннача предприяте сийлеца лелаю революционни традицеш. Москве эгара хьалхарчарца ильичевцаша шу хьалха кхоачашйир къахьегама оасарле лакхъяра пхе-шера задани.

Майдан тlа гlолла бохх Гагарински, Ждановски, Киевски, Октябрьски, Советски, Тушински, Волгоградски, Перовски, Кунцевски, Первомайски районий демонстранташ.

Хоза кийчъенна, тайп-тайпара бос бола барахъаш дувлаш Шеча майдан тlа йоал «Трехгорная мануфактура» яхача текстильни комбината къахьегамхой колонна. Дукхьал ухх шера уххаза арахийцад 250 керда жаккордовин набивни сурташ тlадола кlадаш. Продукцена реализаци яра пхе шера план хаиал хьалха кхоачашъяьй «Трехгорка». Дикь шераи итт беттан комбинато арахийцад 1 миллиарди 127 миллиони метр кlадаш. Москвичий дезача ден кердача хlамашта юкъе я «Большевичка» яхача производственни объединене изделеш а «Большевичка» болхлой къахьегама вахта дlайоьда «XXIV съезд тlаккхоача хlара ди — ударни ди!» яхача девизагlа.

Ехип я Ше майда, Дог гlозальнна я иаьха юкьмараш. Болхаш ба столица Свердловски, Кировски, Куйбышевски, Бабушкински, Ворошиловски, Красногвардейски, Люблински, Сокольнически, Ленинградски, Черемушкински районий къахьегамхой оникаш.

Кlа ххай тlа санна, майда тlа хьетlадлах доло каваш. Уж бе доакк Тимирязевски района демонстранташта. Мугlараш тlа да «КПСС ЦК июльски Пленума решенеш кхоачашъе!» яхача тlахьехама дешаш.

Доаккхийча каташна шийтьаь я тематически панно. Фоне да къвчаш латта хха — плата цlеи бе боалла механизатораш. Лозунгаш тlа да парте оттадаьча мугlарарех цхьа декхар: «1975 шу тlаьккхачаш 205—210 миллион тонна кхоачаш ялат доьалхергда вай».

Мехко юрта боахам шийчу низ болча техникаца. Транспаранташ тlа я цифраш: хьатlайоагlача пятилетке юртага кхоачаргья 1700 эзар трактор, 1100 эзар мухь кхуккъа автомашина 541 эзар ялат чуяла комбайн. Демонстраций мугlараш тlа я марсев жовнеи модель — болхлой классан ахархойн йохаргйоашача цхьоагlон символ. Колонна тlа лел «lилма Октябре хьадаьр да!» яха дешаш. Болхаш ба Советски lилма штаба — СССР lилмай академе lилмахой. Дезача ден мугlараш цига бохх микрон макрон дунешаш техкараш, физика теоретикаш. Ленински Пачхаьлкхена премей лауреаташта, деррига дунеина бовзаш болча lилмахоашта улув эгта йола талант йолча кагирхой смена.

Хьадийлача книжкий макеташ, кинокадрий фрагменташ, архитектурни ансамблей эскизаш — московски интеллигенце шоай тайпара дола визитни карточкаш. Дезача ден шеренташка — хьехархой, лораш, культуран искусствай дайчелаш.

Советски халкъаца цхьана Сийлахь-боккхача Октябра цlей дезду деррига прогрессивни адамаша. Дошвол дехьарча мехкаша бахкийта бlаьш бола хьашаш бар 7 ноябре Шеча майдане. Лозунгаш тlен транспаранташ тlен москвичаша дlахьеккхар беррига дог цlена нах машар безаш хилар.

Массехк сахьта дlаьлдехар Шеча майдане яха шlей дездела. Къахьегамхой демонстраце къаьгта тешал дир партин халкъа айхха цхотадена хилара, керда хlамаш кхаргlдьица КПСС XXIV-ча съезда — вай Даьхе дlахо коммунизмагахьа дlахьалхашка яхара переселонаш къаьстергйолча съезда накъаьаьха кийча хилара.

Шерра а торжественно а бегталдаьккхар сийлахь - боккхача Октябра 53 шу дизар Ленинграда, союзни республикай столицей, вай йоккхача Даьхен еррига гераий юртий къахьегамхоша.

(ТАСС).

СОВЕТСКИ ЗАКОНАШ ДОВЗА, ЛАРХIА, КХОАЧАШДЕ

Дукхача къамех латта советски халкъ, сага сага эксплуатациеш хинна социальни строй цlейнъ дlа а яьккха, ший сийлахча Коммунистически парте кулгалца коммунистически общества сийрда гlирс хьалбеш доалл.

Вай мохк ленински новкъа тоьаме дlахьалхашкахьа ахара вокхъостал ду халкъа лоlами парти политикен чакх а йоахаш, социализмана карагlдьиннараш шоашта чулоацаш, пачхаьлкхен хьашташ тешшаме лорадеш, гражданий бокъоний гадоаккхаш долча советски законаша. Цудукха кхетадеш да, вай мехка керттерча законо — СССР Конституце дlаделяраш. Цо хlара гражданин декхарийль ву законаш кхоачашде, цlена къахьега а къахьегама дисциплина кхоачашъе а, социалистически общежите правилаш сий де, социалистически доалахье лораеи чlоагlъе.

Хlаьта СССР Конституце дlадехаш дола уж хlамаш миллионаш болча советски наха сакхетаме кхоачаш а ду.

Халахете а, вайна юкъе хlанз а болаш ба советски законаша дlадехараш телхадеш, шин конституционни декхарех дош ца кхеташ, йиссе тайпарча бахьанегlа общества пайдане болча къахьегама тlерабувлаш, къахьегамен пачхаьлкхени дисциплина телхаеш, халкъа рузкъах кхетташ, кхы тайпа доккхий зуламаш деш, цу тайпара пачхаьлкхен хьашташтен гражданий бокъонаштен чlоагlа зенаш деш боле къаьст-къаьста гражданаш.

Вай партен халкъен машар хила йиш яц вай социалистически стройна хийра долча, дахен къахьегам вайна новкъарле еча цу гlулакхаща. Цудукха КПСС Программе тlа декхар оттадаьд: социалистически законность йиза кхоачашъелга, правопорядок телхача моллагlча гlулакхий хир хоадалехга, зуламаш соцаделга, уж хьедеш дола бахьанаш дlадоаккхийта lалашде.

Парте программа дlадехаш дола уж хlамаш кхоачашдара новкъостал де доагlа бакъча наха правовой кхетам баларо, нагахьа сенса, халахете а, вайнта хlанз а массанахьа а бокъонна уала тlайохийташ ца гlулакх деце а. Къайле яц, вай гражданашта, къаьстта а къонахчарна, советски правах кхымет тел эгара хана дарздоацараш а цкъаза дика ца довзаш хилар. Цудукха правовой знанешта чlоагlагlа пропаганда яр, закона авторитет айир еррига пачхаьлкхен юкъара, еррига парте юкъара декхар да. «Кхоачашдеш хилча мара дахац чакхдалаш закон, — йоахар КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева харжархошта хьалхашка пе къамаьл деш. — Массанена а декхар даь тlадожадеш да из, цхьаккха юкъера ца волаш массане а кхоачашде дезаш да, из, царгара гlулакх, чий, ранг моллагlа дале а. Социалистически законность, правопорядок — общества, цун гражданий паргlатачца вахара лард».

Мехка законности правопорядоки дlало чlоагlъяра хьакъехьа партен Советски правительствай дlалехар кхочарг а деш, республикерча партийни, советски, административни органаша дикка болх бу зуламашца къовсам доаттабаре, пачхаьлкхен хьашташи гражданий бокъонаши лорабра, республике бахача наха, советски законаш цар тешшаме кхоачаш дергдолаш кхетам болара.

Правовой знанешта пропаганда яра гlулакхе дикка доккха дакъа кхоачаду кезайоазонна, радиона, телевиденена.

Советски законаш дlадовзийтара шуй оагlонаш тlара йоккха моттиг хеткаргъя «Саги закони» яха-ца, 1971 шера январь бетта дикко бетта цкъазза арадувла доладуш долча СССР юстице Министерства керда общественни юридически журнало. Шера из издайтера мах 3 сом ба. Хlаьта «Союзпечата» еррига органашка ийдайта йиш йолаш а да.

«Социалистическая законность», «Пачхаьлкхеи бокъонаши» яхараш санна долча кхыча юридически журналел эргаш да из журнал юристашта меттел, дукхача баха ца наха а лаьрхlа из хиларал.

Журнало кипаеттаргъя бокъонех, моралах, коммунистически нравственностах лаьца язъю очеркаш дувцараши. Журнала оагlонаш тlа шерра хипаеттаргъя судебни хроника, дезалеи школаи проблемаш, йоагтlаш йола моттиг къоастве ергъя дешарашта дечи хаттараштa а царна телача жопашта а.

Беррига советски наха декхар да шоай доlам кхоачашбеш а пачхаьлкхени халкъен хьаштий гадоахаш а дола советски законаш кхоачашдар.

Г. ВАКАЛИШЕВ,
Нохч - Гlалгlай АССР Лакхехьарча суда член.

ПРОПАГАНДИСТИЙ СОВЕТА ХЬАЛХАРА ЗАСЕДАНИ

Ухх деношка республика пропагандистий совета заседани хилар. Совета заседане лайийгlар КПСС обкома политически просвещене цlен заведующе, пропагандистий Совета члена А. Я. Заруцке партийни просвещене хьалхарча занятей итогех лаьца наьча информацега. Цига белгалдаьккхар республика дукхагlча районашка политически дешара шу дика дlаволадалар. Совета членаша политически дешаре нийслуш дола кхоачамбоацараш гучадаьккхар. Теркам тlабахийта дийцар пропагандистий балха идейни политически боарам лакхбара, формаши методаши тоалра дешаш.

Заседане доакъашхой республика пропагандистий Совета наьтайше дешара шера пленага хьежар.

Организационни доаш дийцар заседане. Мехкаьтта института философе кафедра заведующи доцент Н. Ф. Александров Совета председателалла хержар. Цун заместителалла — КПСС Грозненски райкома секретарь нии. Т. М. Ахматханова, секретаралла — Грозненски нефтеперерабатывающи завода инженер пропагандист Т. Г. Карпенко. Совета секцеш кlашагlъехкар: КПСС исторе, политически экономе, философе, lилман коммунизма, партийни дешара методика, КПСС экономически политика пропаганда яра, комсомола политически дешара.

Тахан — советски милице Ди

ВАЙ МЕХКА ХАННАРА

Къаьстта белгалдоаьлаш да ухх шерара Сийлахь - боккхача Октябра цlей. Йоккхача исторически событена — хьамсарча Коммунистически парте XXIV-ча съезда накъадоьда деррига вай халкъ.

Вай советски наха, чlоагlа доккхал ду советски милица Советий пачхаьлкхенца цхьана хьахинна а цунна цхьана сийлахь никъ хьйоена а хиларах. Вай мехка пролетариата диктатура оттаярца революционни порядок lалашъе езаш яр, моастагlаша еча зуламеча кlийлених лорабе безар гражданаш. Цудукха Советски пачхаьлкхе хьахиначча кхоалагlча дийнахь, 1917 шера 10 ноябре, закон тlайийцар болхлойи салтийи депутатий Советий мукъагlа а йолаш болхлой милици оlашагlйоалара хьакъехьа.

Йиза гlулакхаш дукха карагlдаьннад советски милицено. Цхьабакъда, вахар дlахьалхашкахьа доде, цо хадданза керда декхараш уоттаду. Маьршача къахьегамах доалача советски халкъо шуй милицегара дlалех шуй састе из кха а сийрдагlа бlарг кхоьйлаш латтийта.

Коммунистически партен Советски правительствай дукха деpхlаме мероприятеш чакхъяьхай чурча гlулакхий Министерства болх тоабара. 1968 шера 19 ноябре шоаш баьча соцаца КПСС Централни Комитето Советски правительствай къоастае боллаш белгалдаьхаx хlанзарча тапара милице декхараш. Цун керттера декхар да общественни порядоки гражданий кхерамзлен lалашъелга, уголовни зуламашца къовсам лоаттабара гlулакх оплаггара тоаделга, уголовни зуламаш шоай ханнахьа зувзген сацаделген, кхуча уж доаккхаш цхьаккха зулам да дуталга. Хlанз йиза кхаметтаоттаьй советски милице органаш оlашагlйохкарен цар гlулакхийи ленински принципаш. Ше из ярa юхаоттаьй Советски lаьдал даьнача юкъе ше нийса хилар хьахьекха хинна шин оагlорахьарча доала мукъагlа хилара система. Цун наlаш да милице органаш хlанз районашка, городашка, болхлой посёлкашка къахьегамхой депутатий моттигерча советий исполкомийи шу цхьан хана дакхе латтача чурча гlулакхий управленейи мукъагlа хилар. Социалистически пачхаьлкхе хьаллара еланга дезлача милици моттигерча Советий — халкъо коржаш, дукхагlа болча къахьегамхошта эгара гаргагlа латташ йолча органий мукъагlа хила йоагlаш я милици.

Массазарча комиссеилен къахьегамхоша Советий гlулакхашта юкъе дакъа лацара кхыча формашкен гlолла милице болхлой кlоаргагlа чубохх пачхаьлкхени боахамен строительства деррига довкъоашта. Милици къахьегамхошта дукхагlа гаргаяхаро белгала тоаду мехкара порядок лорра гlулакх. В. И. Ленина шийтара тийнача указанешкара хьадоагlаш да из. Советски пачхьаьлкхе хьаьча сийлахь-боккхача организатора къаьстта боккха доархlам баьб бахача нахд милице балха юкъе шерра дакъа лацарен къахьегамхой оагlонгахьара милице гlулакхашта тlахьежам лоаттабарен.

Хlанз вай мехкара беррига болх пятилетка тlеххьарча шера изапаш кхоачашъяран КПСС XXIV-ча съезда пакъадахаран тlабераабаь ба. Тlа-тlа дукхагlа хьаду вай мехка материальни рузкъаш. Тlегlа сингагlа лелалу халкъа хьахторе. Хlаьта тха декхар да уж фийла лорадар. Тха декхар да иштта советски гражданий шоай доалахье лораде а.

Ухх тlеххьарча шерашка вай республика милицена шкъеьабьхаб халкъай лорраш а партен правительствай хьалхашка оттадаь декхараш а дикка кхоачашлургдолаш бола къона, дийна болхлой.

Вай милицеро дукхагlа бола болхлой — уж ба лакха квалификаци, опыт, кхетам болаш бола специалистий. Лакха политически сакхетам, гlулакх довзар, дисциплина йолаш хилар — иштта да Нохч-Гlалгlайчен милице дикагlа болча бlаьш болхлоеи доахка гlулакхаш. Тха кадрай дог да коммунистом. Хlара шера дукхагlа милице мугlарашта юкъеуx юридически вузаш, специальни хьала юристаш. Оцел лоацача вай республика милице мугlарашка къахьегам ба лакхерен юкъерен образовани йола 60 процентал совгlа нах. Чурча гlулакхий Министерства аппарате къахьегаш ба лакхерен юкъера специальни образовани йола 100 процент гаргга болхлой. Лакхера квалификаци йола болхлой мара чубоацац отделаш а Министерства аппарате.

Революце турпалий сийлахь гlулакхаш дег чу а лоаттадеш, милице болхлоша фийлаеш са ца кходеш лораю Нохч-Гlалгlай АССР городашкарен юрташкарен порядок. Вай доккхал ду Заводской районни чурча гlулакхий отдела милицейча берий цlен йоаккхагlйола инспектор милице лейтенант Остапенко Татьяна Ивановна, чурча гlулакхий Старопромысловски районни отделене милиционер милице сержант Мингузин Василий Васильевич, чурча гlулакхий Ленински районни отдела милиционер милице йоаккхагlйола сержант Березиков Хамзат Дакашевич, чурча гlулакхий Министерства следственни отдела йоаккхагlйола следователь Харченко Элеонора Яковлевна санна болча башха-дикача болхлой гlулакхех.

Халкъаца милице айхха дикка бувзам хилар хьахьоех халкъа дружина гlулакхаша. Чурча гlулакхий органашта хадданза новкъостал делгах шоай декхар доархl дукхача советски патриоташа. Итташ халкъа дружинаш а вай республике йиза общественни порядок lалашъяра милице органашта доккха новкъостал деш.

Исторе чухь эгара хьалха социалистически революце байракх аййча халкъо хьакхелла, дукхача къамий нахах латта, барт тайпа цхьа коллектив а хинна кхоачаенна вай милици низ болаш а халкъаца айхха бувзам болаш ше хиларах. Цхьабакъда, гlалат хургдар, нагахьа санна тха балха тlа деррига а аьнг техча санна шаьре да аьча. Дац, милице хlанз а дукха да кхоачамбоацараш.

Вай массане а хlанз а къовсам эсыла лоаттабу хулиганашца, къуйца, спекулянташца, кхыча зуламхоица. Милице беррига болхлоешта ховаш да зуламаш цlенаь хьагучалоадлаш хилча мара уж цlенагде йиш ца хилар. Бух соццача кхьачача деша корта-м зулам даьча саге lазаш дарах даьта ниича lа, из латт, зуламхо милице хьалахараxи зулам де уйла йолаш вола саг нек чlоагlа из хьулавларахи къайлавувдарахи милице ше хьалохаргволга а, тайlара ше кlалхарвергвоацилга а хоеш хиларахи. Йоккхийча халоацаца бувзабенна ба милицера болх, наргlатача хьалашка иц из. Тха дукха а дукхагlа болча болхлоша шоай са ца кходеш кхоачашду балха декхараш. Цхьабакъда, хlанз а нийслу дисциплина телхараш, дегlаша культура кlезига йолай бола нах. Шоай сапалашца юьlеркъаь цар милице. Цу тайпара наьз кхетаве хьош тхо, хlаьта хьехам дlаоцаш, халкъа лорраш кхоачашдеш боацараш оаха органашкара дlабоах. Вахача наьха шийх тешам болийтен шо дархlийтен ха дола хlара милице болхлочо. Эгара хьалха. Из кхоачашде шуй безам бале, эгара хьалха, бакъдувцаш тешамен, советски законаш дикка кхоачашдарца шийтара хьоккам гойташ хила веза из.

Советски социалистически законность тешшаме кхоачашъяр, гражданий заявленешца хоамаш лаьрхlа теркалдар — милице беррига болхлой доаккхагlйола декхар.

Шоай декхар са ца кходеш кхоачашдаярца республика милице болхлоша шоай сийи авторитети лакхдаьд советски наха хьалхашка. Цар дlахо а долла хlанз дергда из тешам бое ца бара милице авторитет лоралра чlоагlъяран, къахьегамхой lаьдала зулламий цlи лакха лоаттаяра, законаш фийла лорадара, Советий Мехка гражданий бокъонаш паргlатон лорадра.

А. БАШИЛОВ.
Нохч-Гlалгlай АССР чурча гlулакхий министра заместитель, полковник.

Ши шу хьалха, ше армера [illegible] вача дезз Сунжненски РОВД болх бан ва Костоев Алихан. Шийн болх шена беш, [illegible] а ше [illegible] къона коммунист. Дика болх [illegible] рах шарlаш [illegible] лейтенант [illegible] вала. Коммунистана партега [illegible] хила.

СУРТА ТlА: Костоев Алихан.

С. ХАНИЕВА сурт.

Милице воккхагlа вола лейтенант Межидов Олег Надтеречни РОВД балха вола 8 шу даьннад.

Шенен дикен шуй болх лелабарах юбилейни медаль а кхы грамоташ а еннай къоначa лейтенанта. О. Межидов Бакински милицейски школа курсант ва.

С. ХАНИЕВА сурт.

ПИСЬМО КЕПАТЕХА ДЕЦЕ А...

Дукха ха йоацаш редакцега письмо дийтар Мальсарон районе «Октябра 40 шу» яхача совхоза болхлочо Цечоев Мовлат-Гири. Цо язду: «Се а се ме дукхаш болхлой а бохк хlанз совхоза хьацар кулгаща хьаннlаш хьайоахаш. «Цу бохкх гlадаш мара цар хlама дургдац мокна», — йоах тхога кулгахоша. Аз дех редакцега цу балхах тхона бу доагlа хадарга».

Цу хаттара шо дуга дийхар вахи республика юрта боахама министра хьалхарча заместителага Сидоренко Василий Степановичага. Цо ухх тайпара хоам бу: «Тийнаи гапанненох кулгаша хьаннlаш хьайоахаш болча болхлой къахьегамах мах тха говраш ца — кулгаца деча бахкий сатив ІІІ-ча разрядагlа, цунта аьча нормаш кхоачашъьяраьта 2 сом 40 капиги. Хlаьта нормаш ухх тайпара я: гантара тlара чухул хьувкъам 25 центнерга кхачаш хуле 4 центнер хьаннlаш хьека а лердех цlенье а еза, хьувкъам 30 центнерга кхоачаш хуле — 6 центнер, хlаьта хьувкъам 30 центнерал а лакхагlа хуле — 8 центнер.

Лаьнга юкъача паленене тlа алапаш совгlа болхлошта гlадашца тела лаьрхlа дац.

Бакъда «Октябра 40 шу» яха совхоза из «Светлогорол» системе йолча хана хьаннlаш чухь йоалаялехьа дукхахча болхлой дехарий цар хьайбан доалъарна lалашдара алапаш шотта хьанцlой гlадашца тела оттадаьд из культура чухьачь къахьегамхошта».

ШЕРШАШ Я ОКТЯБРА БАЙРАКХАШ

ГРОЗНЕ ХИННА КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕМОНСТРАЦИ

7 ноябрь. Iуьйрана 10 сахьт дацханд. В. И. Ленина цIерагIча майда тIе этта сатем цIаьхха бохабу фанфараша:

«ЛадугIа массане!».

Микрофона хьалхашка ве КПСС Нохч - ГIалгIайн обкома хьалхара секретарь С. С. Апряткин. Грозне а ерригача Нохч - ГIалгIайчен а къахьегамхой Сийлахь - боккхачу Октябра деза де дахьаал дуьц цо, уж могаш — маьрша хилар, цар берда къахьегама толамаш дахар а лоьш лоьце боахх.

Юха а ерриге майда хьайкхеш ох фанфараш. Цул тIехьагIа цхьа юкъ хьача вовнски команда хьахоз. Йоккхача оркестра бохабу цхьан юкъа майда тIа этта сатем. Цхьан мутIарах, нийсача стросх трибуна хьалхашка гIодла чакхъюал Грозненска тIема гарнизона бIухой колоннаш.

БIухой колоннаш чакхъелча ергга майда хьалъхаз байракхаш делаерама. Гоооде эгара сий долевагIа бараш, социалистически яхье коталонаш яьхараш ба уж цыьараш.

Революционни хилен арабови революце, граждански тIема, къахьегама ветеранаш. Цаь алля хья а тIоьгIегIа айцу оркестро.

«ДIайха моаршал да къаьнача коммунистий гвардега!» — хьахоз трибуна тIера. «Ура» аьлла жоп луш чакхбоал кортош дIайдаьна парте тешаме бIухой.

Октябрьски революце доакъашхошта тIехьа майда тIе республика кагирхой колоннаш гучаьлар. Уж ба шоай даьй революционни тралнеш хьал а лаьпа уж дIахо дегIаккхуьлараш, Октябра революционни идеехи вахаре чаккъяха ехраш. «Къахьегамцеи дешаревн даьхача толамашца накъагIоргда вай XXIV съезда. «Ленина гIулгкха вай беррига низ а къонача дегей дIовзал а дIалугьа вай».— йоах цар даьхача лозунгаша. Кагирлоша дуа бу болхлой класса сий ца доаде. «Кагий цахи мехкарий. — йоах цар даьхача плакаташ тIа, — Ленински аскеташта тешаме хургда вай»!. Цхьан мугIарех чаккхъюал республика профессионально - технически училищай дешархой колоннаш. болхлой бокъонца йола смена я ца. Бе байракхаш, транспаранташ, лозунгаш даь цар. Цар тIа укх тайпара йоазош даьз:

«Оаха дуа бу болхлой класса сий лакха лоаттаде»!

«Даровбаха тха Вьетнамера американски гIаьрахой!» — иштта да № 3 йолча профтехучилище деша багIача вьетнамски кагирхоша дахьа лозунг.

Профтехобразование училищай колоннана корте отта бокъо яьккхай № 3, 9 йолча профтехучилищай дешархоша. Лаккхача культура, дика дешаш йолча училищай коллективаш оаз цIоех.

Къаьстта белгалъяьккха лоа № 26 йолча профтехучилища дешархой колонна. Украински, белорусски, турки, хIинай, вайнаьха, кхыча къамий костюмаш юхлах хоза кийчбенна ба уж.

Профтехучилищай колоннашта тIехьа боагIа дешархой. Царна юкъе хьаьстта белгала а № 3 йолча школа колонна. Хоза костюмаш я царна тIаювхараш. Хургбола шера шютисташ, летчикаш, ДОСААФ кхыбола тIема специалисташ ба уж. Цар даьхача духхача плакаташта, лозунгашта юкъе укх тайпара йоазош: «Ленина их хача тайпара даха а къахьега а тIеот тхо». — «Пионераши дешархойн, — йоах трибуна тIера, — знанеш карераде, хьинаре кой, мукхам хьалъераш хила кийчде!» Цу лозунгана жоп луш дIаьхха «ура» а хьье чакхбоал дешархой.

Цхьа дика традици я советски наьха — шоай вахаре хучча езача событена дехача къахьегама толамашца накъабехар. ХIаьта хIанз а иштта хилар. Къахьегамхой демонстраци хьелли бокъо ; яккхар Октябрьска района къахьегамхоша. Гулбеннавий терцах тIаозаш дукха да цар даьха къахьегама коталоний рапорташ. Масала, «Пхе шера план хаьал хьалха кхочашъеьй оаха!». — йоах район колоннана корте йоагIача локомотивни депо коллективо даьхача плаката тIа. Пхе шера план I нолбое кхочашъеьй аьлла за цунна тIехьа йоагIача вагонни депо рапорт. Сийлахь - боккхача Октябра 53 шу дузача дезча дикача къахьегама толамашца накъаьхкхай Грозный яхача машина, наькъа станке. машинанькъе хистанке коллективаш а. Укх шера планал совгIа 45 эзар сом майда баьб- машинаньъе хистание коллективо.

«Сийле хийла Советски Союза болхлой класса!» — хьахоз трибуна тIара. «Электромеханически» завода къахьегамхоша майда кхайкхеш «ура» оал. Хоза кийчъеша. дикача къахьегама толамашца йоагIа из коллектив. Укх шера 10 бетта план хьалагIча октябре кхочашъеьй предприяте. Планал совгIа массеха бIаь эзар сома маьла продукци ений. В. И. Ленина 100 шу дизаре сийна кьожача яхье карагIдаьнна къахьегама толамаш дувцаш ю. Грознерча опытни завода къахьегамхоша дехьа рапорташ а. Дезача цIейна дика кийчо яь накъабаьхкаб цунна тIехьа йоагIача химзавода, каръероуправлене, магистральни газопроводий управлене, горэлектросета. № 1 йолча горбыткомбината. иштта кхыча предприятей, организацей, учреждений коллективаш а. ЗаттIе белаш, дегаш гIоздаьнна ба демонстранташ. ЦIей дезача дешара цар безам совбоаккх даьхача толамаша. ХIаьта уж дийе да «Октябрьнефть» НПУ къахьегамхой. Пхелетка шерашка кхоазза дегIаенна цуш предприятей къахьегама оасарле. Планал совгIа 133 эзар сома маьхка мехкдаьтта даьккхаб цкъан техемеханизированни промысла коллективо. ХIаьта цу предприятена тIехьа йоагIача Грознефтегаза коллективо пхе шера план укх шера 22 августе кхочашъеьй. Планал совгIа Даьхенна 7000 тонн лоагор денмад. Иштта дикача къахьегама толамашца накъаьхкхай цIейна кIоарга бурув дехтача контора, СЕВКАВНИИ, кхыча организацей коллективаш а. Района сий шоай къахьегамца лакха лоаттадераш ба колоннашка боагIараш.

Сахьат гаргга ха яйшар Заводски района предприятей, учреждений колоннашта демонстраце чаккхйоала. Нохч - ГIалгIайчен кертера промышленни район я из. Белгалде доагIа шоай дош заводхашна сийленца кхочашдеш хилар. В. И. Ленина 100 шу дизара сийна яьржача яхье дика къахьегама толамаш даха карагIдаьнцак планер. Юбилейни шера планал совгIа 16 миллион сома маьха продукци арахийцай района къахьегамхоша.

Района колоннана корте отта бокъо яьккхай химкомбината коллектива. Укх шера 10 бетта план 20 октябре кхочашъеьй химикаша. Цар дукха тIеккхочашъеьй доархIамегIа йола продукци — спирт, полиэтилен. дубителаш арадера заланеш. «Сийле хийла къахьегама», «КПСС XXIV съезда тхо ударни къахьегах», аьнна доладаь кхыдола а лозунгаш даь къахьегамхоша. В. И. Ленина 100 шу дизара сийна тIаийца социалистически деклараши петилетка плана кхочашъеча карагIдаьнна рапорташ дувцаш дола рапорташ даь А. Шерипова цIерагIча нефтемаслозавода. В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чаккхдоалача завода производственно - товарни контора, Н. А. Анисимова цIерагIча мехкдаьтта чаккхдоалача заводий къахьегамхоша. ХIара предприяте коллектив шо - шоай къахьегама совгIаташца накъаевай Октябра дезача цIейна. Масала, планал совгIа 660 эзар сом пайда баьб нефтемаслозавода болхлоша. сийде продукци арахецара пхе шера план укх шера 22 октябре кхочашъеьй ПТК коллективо. иштта дIахо. Вай республика хаьхьа боахам дегIаккхуьлача доархIаме дакъа лоац Гипрогрознефта ГрозНИИ Iилмахоша а. Уж ба къахьегам Iилмаш ярда тIа ЫIаштIехьбоалараш, керда технологически схемаш уттаераш. Нохч - ГIалгIайчен экономика кертера отрасль технически прогресса накъа тIа йоахараш; «Сийле хийла хьалха латтача Советски Iилмана», «Советски Iилмахой, сихагIа производствана юкъехула Iилманен техникаюн карагIдаьннараш» — иштта да Iилмахоша, технологаша. лаборанташа даьхе лозунгаш.

Хоза кийчъянна а № 2 йолча РСУ, Грозэнерго колоннаш. Цар а сийленца дезлу цIей. Грозэнерго № 1 йолча ТЭЦ-а энергетикаша 105 процент кхочашъеьй электроэнерги кхачара 10 бетта план. цу юкъа массех бIаь миллион киловатт - сахьат электроэнерги кхоаьбй.

Майда тIа йоал республика кьаьмагIа йолча мехкдаьтта района — Старопромысловски къахьегамхой колоннаш. Массане а торкам тIаоз «Старогрознефть» НПУ мехкдаьттахой къахьегама рапорташа. Укх шера 27 августа кхочашъеьй мехкдаьттахоша пхе шера план. цу юкъа 3300 коммунистически къахьегама ударник хиеаьа хул предприятеша.

Старопромыслай мехкдаьттахоша доакхал а дош даь «Владимир Ильич Ленин — тха бурундезта сийлен настоо» яха дешаш тIадола доакха пано.

Колоннашта юкъе дIа а тохаза а къахьегама рапорташ гучадува. «Планал совгIа 34638 тонн мехкдаьтте — тха Октябра дола совгIат». Из рапорт I промысла мехкдаьттадоша даь. Цул дукха тIехьайисаш III промысел а. Планал совгIа 5300 тонн мехкдаьтта 2 миллион кубометр газа яьккхай цар. «Пхе шера план — хаьал хьалха кхочашъеьй!» Из рапорт ду «Электроприбор» завода къахьегамхоша. 100 сат ба предприяте хIанзе 1971 — 1972 шерай чотах къахьегеш.

Трибунаш хьалхашка гIодла тIехбоал «Трансмаш» завода, слюдяной фабрика къахьегамхой, студенташ, лораш, шеенш. Ерригга майда сийодаьаккхай цар даьхача транспоранташа, лозунгаша, паноша. «Кагийнаьи мехкарийи, революцион идеалашта тешаме хила!» — из йоазув тIадола лозунг даьхараш, студенташ ба. В. И. Ленина, партен правительства кулгалхой портреташ, КПСС XXIV съезда сийна тIаийца социалистически декларш тIадола плакаташ даь колоннаша.

Ленински района къахьегамхой колоннаш гучаяьл. Байракхаш лелаераша тIехьа боагIа Грозненски ремонтно - механически № 15 йолча маслозавода болхлойн гIуллакхоьа нахи. Хоза кийчдаь транспоранташ дIахь швейно-производственни объединене швейхаша. «Пхе шера план 26 октябре кхочашъеьй оаха» рапорт ду цар даьхенга. «Пхе шера план — хаьал хьалха кхочашъеьй» ца рапорт да И. Заболотне цIерагIча типографе болхлоша даьхар а. Къаьстта хоза кийчъаь я «Красный молот» завода колонне. «Даим даха а дахалда цIоагI а лаьдa дахкахьашта юкъера лоттагIал!», «Сийле хийла хьинсара коммунистически партей» яздаь цар транспаранташ тIа.

Кагирхой дукха бола район а Ленина цIа лелаео. Эзараш студенташ деша багIа мехкдаьтта институте, педииституте, техникумашка, кхыча дешара заведенешка. Майда тIа ба преподавателаш, студенташ — хургбола геологаш, инженераш, механикаш.

СУРТА ТIА: демонстрацера химкомбината колонна.

СУРТА ТIА: демонстрацера № 26 йолча профтехучилищин дешархой колонна.

«Деша, деша, деша!» — уж дешаш тIадола лозунг хьалха а долаш боагIа медицински училища студенташ. Комсомола ветерек дувцаш дола плакаташ даь кагирхоша.

Сийлахь - боккхача Октябра 53 шу дездача дийнахь В. И. Ленина гIулакхашта, шоай хьамсарча коммунистически партена, правительствана, тешаме хилар, къамашта юкъера лоттегIал цIаккха доха- рг доацаш чIоагIа хилар хьаьеккхар къахьегамхоша.

Бийса яхалца культура дворецашка, майдашка, клубашка сакъердаш хилар Грозне къахьегамхой.

С. ШАДИЕВ.
И. ПЛИЕВА сурташ.

СУРТА ТIА: Грозне деша багIача вьетнамхой колонна.

СУРТА ТIА: демонстрантий колоннера кондитерски фабрика болхлой.

БРАТСКО ЮРТА СЕРДАЛ ТЕЛ

Братск йоалаш я Улан-Удэра Омске кхаччалца СибарегIен индустре майда эшаш йола электроэнерги эггара дукхагIа йоаккхачърех цаI хилархх тарра. Цхьабакъда, цу цхьан ханна промышленни юртарчен объекташта теплофикаци яра электрически оборудованеш проекташ уьттаюн из хьаюр йокхха центр а я из.

Ленина сердал лелаеча Братскгесстроя «Электрокотел» яхача заводе хьадаьд юрта боахаме лелаеш хилча къаьстта цайлана дола ешш.

Юрта боахама дукхача доакъошта — хьайбаш лелаечоа, кхоа тIара овйхазараш лелаечоа, тIа тхоа а болаш бьшадевраш кхедечоа — йIовхала энерги эш. ЙIовхал эш иштта помещенеш кIоатьяра, молазу хий меллара, доакъараш Iаьнарца кIаьдду инвентарь йилараш оборудованена стерилизаци яран, ялати бьцашш йокъаяра, шурий продукташта, сома, бьшадаьраште пастеризаци консервировании яра.

Свердловски областа «Лайский» совхоза хьайбаш лелаеча 13 фермана хий мелде электроьш оттадаро йиш хилийтар оасарегIа болх бара 30 сат мукъавалийта а 22 эзар сом кходе а. «Торма» яхача эстонски совхоза свинарникашка боарамагIа электрически йIовхал лоаттаяро денней бийсаннеь хьакхарчашта тIаьхета дуьл 432 граммагара 624 граммага кхоачаш дуккагIа хиннад.

Бийсанна электроэнерги кIезигагIа йоагIача сахьаташка, цул киз кийс а беш, из яккхарга дIабоди мах лох а беш хийцца леладе йиш йолаш да электроьш.

1975 шера СССР аlашагIтехача 13 энергосистеме майда эшаш йола электроэнерги бийсанна кIезиг - лургья 72 миллиард киловатт-сахьат гаргга. Мехка юрта боахама йIовхала процессашта электрофикаци яра 10 миллиард киловатт-сахьат — бийсашка мукъайоалача энергех 14 процент эш.

СибарегIен Къилбаседен — электроьш лелалара эггара перспективнегIа йола районаш. Цу районашка я дунен тIа эггара даргIа йолча электроэнерге ресурсаш. Аллха цхьан Братски энергопромышленни комплексо болх беш я ерригаш а цхьана лаьрхIача 250.000 киловатт низ болаш йола 50 электрокотельни.

Электроьш юкъедахаро тешшаме хьакхекхад шеко йоаццаш уж гIойленагIа хилар. Из юрта боахамерча технически прогресса кхоаьнера ду да.

Сергей ОСТРОУМОВ,
Александр ГУРЕВИЧ,
АПН корреспонденташ.

ХАОТТАМ

Тахан логIа а ца делхаш. хувцалуш моркаш а йолаш, цхьайолча моттигашка Iуьйрийка дохк а долаш, малхбалехьара мух а хьехаш ха хургья. Республике гIодла 2—7 градуси Грозне 4—6 градуси йIайха хургья.

Кхоанен ломмен цхьайолча ханa логIа а делхаш, хувцалуш мух а хьекхаш, бийсанна 1 3 градус йIовхалгара 2 градус шелалга кхоачаш дийнахь 3—8 градус йIайхен хургья.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕСПУБЛИКА ГОРОДАШКЕИ ЮРТАШКЕИ

МАЛГIАБИК

7 ноябре Iуррехьа улицашка арабаьнна хьуэз нах. Шеэар хоза кийчвенна вар. Сийрдача цIейно дегаш гIоздаьхача цар иллеш доахар, ашараш лекхар. Иштта кийсдача сакъа хоза дехалар ди а.

Болгарски гIишлошъерий котталIаен городока майде хьагулъялар коллективаш. Цигара дIайолайир демонстраци. Эггара хьалха йоагIар дешархойи хьехархойи колоннаш.

Цунна тIехьа гучайоал Вознесенски газ чаккхйоахача завода коллектива. Октябра цIейна дикача къахьегама толамашца накъьеенай из коллектива. Газови бензин даккхара пхе шера задани кхочашъеьй. КПСС горкомов горисполкомов карара кара тела ЦIе байракх еннай барт болча коллективана.

Сийрдача цIейна накъайоагIаш дика толамаш даьхал «Грозгазстрой» треста СУ-1 коллективо а. Цига болх беш ба вежарашка йолча Болгарера баьхка гIишлошъераш а. Октябрьски цIей сийна шоаш тIаийна декларш толамца кхочашшлаьа гIишлошъераша.

Дикача толамашца накъабаьхкаб мехкдаьттахой а.

Демонстраци чаккхъьалча митинг хилар. Из хьайийллар парте горкома хьалхарча секретара Д. П. Санькос. Района кагирхой, юрта боахама къахьегамхой, мехкдаьтта доахарйи бурувлеттарийн цIерагIа къамаьлаш дир цу. Цуроевас, Цурова, Темираева. Хьамсарча парте XXIV съезда къахьегамхой сийленца накъагIоргхиларах тешам белар цар.

НАЗРАНЬ

Хоза ди дар наьсарноше Октябра цIей деззаьр. Сийрда, дIайха, наьха са айдаларга хьежже дера из. Хоза яр цIеча байракхаша, лозунгаша, парген Советски правительствах кулгалхой портреташ, наьха кердача духхараша кхаьла кьона город.

Дикача гIулакхашна белгалаяр из ди наьсархоша. ХIанзална тIехьаюсаш хиннача предприятена а гIехь йоккхий коталонаш хьаер дезача цIейна кийчо еи. Ерригга машинна заьрепа кхаьла а кхаьла йоагIа трикотажни фабрика мехкарий колонна. Шоай предприяти болх бе йоалеча деза на хиннача къахьегама хьоккамаш да цар укх юбилейни шера.

Иштта дика къахьег хьалха тIехьаюсаш хиннача маьлх еча заводa коллективо а. 120 процент кхочашъю цар хIара беттара задани.

Беркате шу хиннад ер ахархошта: Ляпка да цар хьоккамаш. Къаьстта белгалъяьннай «Экажевский» совхози совхоз - техникуме. Хьалхарчо массехк ди хьалха КПСС райкомен райисполкомен карара кара тела ЦIе байракх яьккхар. Демонстраце чаккхъьяча дIа - юза ца бохаш сакъеирдар демонстранташ районна цхьалхашкарча майда тIа.

Шоай политически кхетам алкхбеннилга шоаш партенен правительствана дег тIара мутIахьа болга, керда вахар хьалдеча тхьаваре шоаш лакъе лоецаш болга хьахьекхар наьсархоша.

НАУР

Дегаш гIоздаьнна белгалдаьккхар Наурски района къахьегамхоша Октябра цIей. Деза ди хьатIакхочача деношка кхайбай продукташ паччахьалхкенна дIаяллара план толамца кхочашъярах КПСС обкомон Нохч - ГIалгIай АССР-а Министрий Советон карара кара тела ЦIе байракх елар района. Сийлахь - боккхача Октябра 53 шу дузара хетаве дукхача къахьегамхоша дакъа а лоацаш йоккха митинг хIилар района центре.

Митинге къамаьл дир КПСС Наурски райкома секретара ноа. Понидаева, ВЛКСМ райкома секретара ноа. Аюбова, кхьабараша. Цар дийцар беррипача советски наха. Наурски района къахьегамхоша КПСС XXIV-ча съезда бакха боагIача тайпара накъабахара дездача къахьегама толамех. Митинг чаккхъяьначул тIехьагIа района центре цIей деззеш доккха ловзар хилар. Района художественни коллективаша къахьегамхошта концерташ оттадяр.

ШАЬЛА

Iуьйрийна 10 сахьат доалача хана Октябрьски цIейна хетавь митинг дIайолаелар Шаьла районан центре. Митинг хьайийллача КПСС райкома хьалхарча секретара ноа. Осмаева даькъал дийцар къахьегамхой революце цIей. Цул тIехьагIа укхаза къамаьлаш дир № 5 йолча ПМК экскаваторщика воа, Бабченко, Ленина цIерагIа колхоза председатела ноа. Гунаева, «Джалка» совхоза звеньевая воа. Сандова, кхычар.

Гулбеннараш чIоагIа гIад а бугаш хьакхайкхадир укхаза районах кхаш белалераша юбилейни шера кхеба кьуэкъам ханнахьа чуйта бахкхараха паччахьалкхенга ялат дохкара план дикка тIехкхочашъяраи. Ерригроссийски кхьа итогех РСФСР Министрий Советех ВЦСПС-ен карара-кара тела ЦIе байракх Шаьла района еннаьга.

Хургйолча XXIV съезда совгIаташ кийчдара тIагIертта къахьегаш болча района предприятейн совхозийн болхлоше, колхозхоша, интеллигенце дегаш гIоздаьнна чаккхъяьккхар митинг.

Митинг яьначул тIехьагIа сарралца ца бужаш сакъердам хьаттар района центре юртахка.

СУНЖА

Дегаш гIоздаьнна баьххар Сийлахь-боккхача Октябра 53 шу дизара хетаньча митинге района юрта бэхачий, промышленни предприятей, учреждений къахьегамхой. Тамаш а яц. Дика да цар укх шера даьха къахьегама толамаш. Кхочашъеьй паччахьалкхенга ялат дохкара план, укх деношка кхочашйир паччахьалкхенга бьшадаьраш дохкара план а. Къаьстта дика толамаш даьхай Шеча Эскара, «Победа» колхозаша. Юрта боахама продукце масса делча тайпаех хаьал хьалха кхочашйир цар паччахьалкхен план.

Планал совгIа дукха мехкдаьтта даьккхад «Сунжанефть» мехкдаьттахоша а.

Митинг чаккхъьялча демонстраци йолаелар. Из хьаела байракхаш лелаерий колонна. Царна тIехьа чаккхбоал Даьй-мехка тIема, къахьегама ветеранаш, дешархой, Серноводски юртбоахама техникума студенташ.

Демонстраци чаккхъьялча Сунженски района художественни самодеятельноста концертага хьежар района къахьегамхой.

ГУДЕРМЕС

ЧIоагIа дегаш айдеенна болаш дездир Октябрьски революце 53 шу дуза цIей Гудермеса района къахьегамхоша

Митинг хьайийллача КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара воа. Чайкина белгалдир района промышленни предприятеша итт бетта план хаьал хьалха кхочашъеь хилари колхозашеи совхозашеи паччахьалкхенга плалчах лаьрхIачул совгIа ялат дохкарийхилари. Ер шу чаккхдалалехьа деррига планал совгIа ворхI эзар тонн ялат дохка лаьрхIад цар. Из лекхар кхочашдеча хьалха латт «Октябра 40 шу», «Кавказ» яха колхозаш.

Цул тIехьагIа торжественни митинге къамаьлаш даьраца дийцар КПСС XXIV съезда шоаш сийленца накъагIоргхилар.

Митинг яьначул тIехьагIа халхараш а деш сакъердам лаьттар города майдашка, кхыча салоIача моттигашка.

УРУС-МАРТАН

Iуьйрийна 10 сахьат даьннад, Транспаранташца байракхашца, партен правительствах кулгалхой портреташца района Центральни майда тIа боал юрта боахама къахьегамхой, гIуллакхера нах, лораш, хьехархой Октябра 53 шу дизара хетавь митинг хьеал КПСС Урус-Мартана райкома секретара Т. Голосовас. «Сийлахь - боккхача Октября 53 шу» яха доклад ю райисполкома председатела И. М. Гублева

Юбилейни шие района къахьегамхошта карагIдаьннарех дувц цо. Къаьстта дика толамаш даьхал Мичурина цIерагIча совхоза къахьегамхоша. Хаьал хьалха кхочашъеьй цар юртбоахама продукци яккхара петилетка. ХIанз гIо ран бахкаш даь боалаш латт уж.

Митинг чаккхъьялча сакъердаш хилар района къахьегамхой.

ЛадугIа, хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ:
10 НОЯБРЬ

18.00 — Передачей программа. 18.05 — Телевизионни кердадараш (гIалгIай эрсийн меттала). 18.30 — Спортивни передача. 20.13 — Душен юкъера обозрени. 20.30 — Советски милице Дениа хетадь концерт Союзий цIен Колонни залера трансляци. 2-гIа отделени. 21.45 — «Симарера сатем байна бийсаш» яха художественни фильм (пхьоалагIа сери).

РАДИО

6.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35—Москва. 8.15 — Передачей программа. 8.22 — «Партена — сийле!» яха концерт (нохчий меттала). 8.40 — «Литературни передача. «Масса хана посте» яха очерк (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 16.15 — «Общественни порядок лораш» яха журнал (эрсий меттала). 16.48— Милице болхлошта лаьрхIа концерт (эрсий меттала). 17.15 — «Вай индустриальни нохк». 17.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.40—«Масса хана посте» яха очерк (нохчий меттала) 17.55 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.10 — «Шей ваьхьала хила шуч. Советски милице болхлой!» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 18.40 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
11 НОЯБРЬ

18.05 — КПСС XXIV-ча съезда накъадоагIаш. ХIинеш тоге гоэлачаш (нохчий меттала). 18.20 — «Иштта дах тхо». Назрановски дешархоех (гIалгIай меттала). 19.05 — Телевизионни кердадараш (нохчийн эрсийн меттала). 19.30 — Хоамаш. 19.35 — Киножурнал. 19.45 — Кхоана бераш. Профессиональни ориентаци. 20.05 — Шолла, бераш. 20.15 — «Симарера сатем байна бийсаш» яха художественни фильм (шоалагIен кхоалегIен сереш). 22.15 — Документальни фильма кинозал.

РАДИО

6.30 — «Юртара вахар» (нохчийн меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачей программа. 8.22 — Спектаклашта йола ашараш (нохчий меттала) 8.45 — «Марксистско-ленински экономически учени КПСС политика болламан теоретически лард я» яха беседа (эрсий меттала) 9.00 — Москва. 16.00 — «Лекхарча совгIаташца белгалбаьхаб уж» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.18 — «Болхлочун вахар» яха радиогазета (гIалгIай меттала). 16.45 — «Сийле хийла, Даьле» яха концерт (гIалгIай меттала). 17.00—«Къонах» (нохчий меттала). 17.30— Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.45— Халхара ашараш (нохчий меттала). 18.00— Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — Ашараш. 18.40 — Москва.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный. Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-90; редактора зам. — 3-39-11: белгтоххама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурен промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-90; зам. редактора—3-39-11: ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни культуры промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ02522. Заказ № 11030.